

leren doen we samen!

M MARKENHAGE | Dalfosschool
VWO HAVO MAVO met Cultuurprofiel

Pim Goossens

2561042

07-05-2018

Scriptiethema: Sociale interactie

Samenvatting

In dit artikel is onderzoek gedaan naar de invloed van samenwerkend leren op het externaliserend probleemgedrag, ten einde het pedagogische klassenklimaat te verbeteren bij een klas op het Markenhage College te Breda. Voor dit onderzoek heeft er een voormeting, zes interventielessen waarbij de docent aan de slag is gegaan met verschillende lessen samenwerkend leren en een nameting plaatsgevonden. Tijdens de voor- en nameting is er gebruik gemaakt van drie meetinstrumenten. Allereerst een vragenlijst van de Klimaatschaal die de leerlingen ingevuld hebben om zo het klassenklimaat in beeld te krijgen. Ten tweede is er gebruikt gemaakt van de sociogram. Dit meetinstrument laat na invulling van de leerlingen zien hoe de sociale cohesie zich vormgeeft binnen een groep leerlingen. Daarbij geeft het de onderlinge samenwerkingsrelaties mooi in kaart weer tussen leerlingen in de klas en dat blijkt in de praktijk erg bruikbaar te zijn. Als derde en laatste werd er aan de hand van een zelf geoperationaliseerde observatiekaart gekeken naar de kwantiteit van het externaliserend probleemgedrag binnen de interventie- en controlegroep. Uit de onderzoeksresultaten is gebleken dat samenwerkend leren binnen dit onderzoek wel een positieve invloed heeft op het externaliserend probleemgedrag van de leerlingen, maar er geen versterkend effect op het pedagogisch klimaat van de klas blijkt.

Inhoud

Samenvatting.....	1
Leren doen we samen!.....	4
Bibliografie	12
Bijlagen	11
Bijlage I Onderzoeksopzet	12
Onderzoekspopulatie en context	12
Ontwerp en procedures van het onderzoek	13
Onderzoeksinstrumenten.....	14
Interventie	16
Bijlage I.I Planning onderzoeksgroep HV1H	17
Bijlage I.II Planning onderzoeksgroep MH1E.....	20
Analyse van onderzoeksgegevens	18
Literatuurlijst:	21
Bijlage I.III Sociogram	22
Bijlage I.IV Operationaliseren observatiekaart externaliserend probleemgedrag.....	21
Bijlage I.V Geoperationaliseerde observatielijst	22
Bijlage I.VI De klimaatschaal vragenlijsten.	23
Bijlage I.VII Lesvoorbereidingen.	28
Bijlage I.VIII Logboek interventiegroep HV1H	54
Bijlage I.IX Logboek Controlegroep MH1E.....	56
Bijlage II: Onderzoek data.....	57
Bijlage II.I Resultaten	58
Bijlage III: Reflectieverslag.....	74

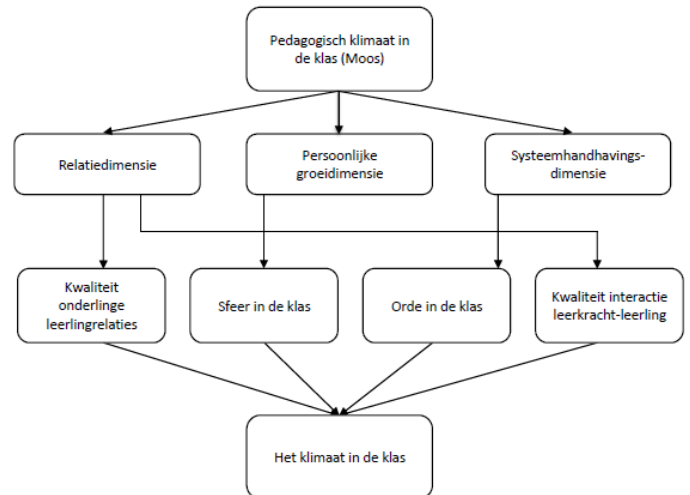
Er is in het dagelijks leven vrijwel geen beroep meer denkbaar waarin samenwerken geen belangrijke rol speelt. Ook binnen het bewegingsonderwijs behoort het tot een begrip dat alledaags voorkomt. Een gymles waar niet samengewerkt wordt, is geen gymles. Om samenwerkend leren op een positieve manier toe te passen binnen een les, is er een bepaald pedagogisch klasklimaat nodig waarin dit te bewerkstelligen is. Wat houdt dit klasklimaat in? En hoe kan de docent samenwerkend leren op een goede manier toepassen? In dit artikel hierover meer.

Laten we beginnen met het begrip 'pedagogisch klimaat'. Het begrip pedagogisch klimaat wordt volgens Stevens (1997) beschreven als "alle omgevingsfactoren die bijdragen aan het welbevinden van het kind, waardoor een kind zich verder kan ontwikkelen". Om het begrip wat algemener te omschrijven in een onderwijs context zou men kunnen spreken van "de sfeer in een desbetreffende klas". Deze sfeer is volgens Naaijken (2010) afhankelijk van de onderlinge relaties tussen leerlingen en de relatie die de leraar met zijn klas en het individu heeft. Daarnaast worden door Donkers (2003) ook zaken als de ruimte voor persoonlijke groei van het individu en de organisatie van de les toegevoegd aan het lijstje met betrekking tot een positief pedagogisch klimaat.

Om dit geheel goed in kaart te kunnen brengen heeft Donkers (2003) de klimaatschaal ontwikkeld. Deze schaal is onder te verdelen in vier factoren die adequaat de mate van ontwikkeling vast kunnen stellen. Het gaat hierbij om de volgende factoren:

- Sfeer in de klas
- Kwaliteit onderlinge leerling-relaties
- Kwaliteit interactie van de leerkracht-leerling
- Orde in de klas

Figuur 1. Het klimaat in de klas (Donkers, 2003)

Het kan dus zo zijn dat er in een klas geen geweldig pedagogisch klimaat aanwezig is. Er is dan sprake van bepaalde gedragingen in deze klas die de vier factoren in de klimaatschaal niet op een positieve manier bevorderen. Een voorbeeld van zo'n gedraging is "externaliserend probleemgedrag door leerlingen". Dit begrip komt hierdoor in het daglicht te staan als een van de oorzaken van een slecht pedagogisch klimaat (Delfos, 2012). Laten we dit begrip eens gaan bekijken.

Externaliserend probleemgedrag

Dit probleemgedrag is volgens Sipman (2009) gedrag dat naar buiten gericht is en waar de omgeving last van heeft. Dit kan gedrag zijn dat expres uitgevoerd wordt, maar ook gedrag waar een leerling onbewust mee bezig is. Voorbeelden van dit soort gedragingen zijn volgens Delfos, (2012) onder andere, te veel lawaai maken, schreeuwen, zeuren, niet willen luisteren, verzet tegen regels, erg prikkelbaar zijn, andere leerlingen intimideren of vernederen en agressief gedrag vertonen. Waar komen deze uitingen vandaan, en wat

zijn nou precies de oorzaken van dit probleemgedrag bij leerlingen.

Volgens Bateman en Golly, (2008) is het vaak gedrag dat is aangeleerd of wordt opgeroepen vanuit de omgeving. Dit benadrukt maar weer eens dat niet alleen het kind, maar ook de docent en de omgeving net zo verantwoordelijk kunnen zijn over het probleemgedrag dat er in een klas speelt. Dit soort probleemgedrag moet aan de hand van een interventie worden aangepakt om uiteindelijk tot een goed pedagogisch klasklimaat te komen. Een voorbeeld hiervan is 'samenwerkend leren'. Wat is het precies en hoe moet een docent dit gaan toepassen?

Samenwerkend leren

Ebbens en Ettekoven (2005) beschrijven het samenwerkend leren als volgt; De essentie van samenwerkend leren is dat de leeractiviteit, zorgvuldig gedelegeerd door de docent, plaatsvindt in tweetallen of groepjes leerlingen. Wanneer samenwerkend leren op de juiste manier wordt aangestuurd blijkt het effectiever dan alleen leren (Ebbens & Ettekoven, 2005). Volgens hen werkt samenwerkend leren aan de hand van een vijftal sleutelbegrippen:

1. Positieve wederzijdse afhankelijkheid (leerlingen zijn afhankelijk van elkaar)
2. Individuele aanspreekbaarheid (de docent of andere leerlingen kan iedere leerling aanspreken op zowel eigen inbreng als groepsinbreng)
3. Direct interactie (leerlingen moeten direct tegenover elkaar zitten en met elkaar in interactie zijn)
4. Sociale vaardigheden (hoe gaan leerlingen met elkaar om?)
5. Evaluatie en bijstelling van groepsprocessen (de docent moet regelmatig aandacht besteden aan de wijze waarop de groep samen heeft geleerd)

Deze sleutelbegrippen zijn leidend in het gebruik van samenwerkend leren en worden daarom stap voor stap in lesvoorbereidingen toegepast.

Nu er een definitie is gegeven over samenwerkend leren is de volgende vraag richting het doel van dit artikel: "Wat kan samenwerkend leren doen aan het externaliserend probleemgedrag in een klas?" Allereerst wordt er gekeken naar wat de positieve gevolgen van samenwerkend leren zijn. Het belangrijkste positieve gevolg van samenwerkend leren is de sociale ontwikkeling die het kind ondergaat tijdens deze werkmethode. Verschillende onderzoeken van onder andere Johnson en Johnson (1989) en Förrer en Jansen (2010) tonen aan dat samenwerkend leren een positief effect heeft op de sociale aspecten van het kind. Daarnaast worden door de interactie tussen leerlingen, de relaties en communicatieve vaardigheden verbeterd. Dit zijn belangrijke vaardigheden die waardevol zijn voor onze moderne samenleving. Door samen te werken zijn leerlingen vaak meer gemotiveerd om te leren, ze voelen zich gesteund en het welbevinden in de klas wordt vergroot (Förrer & Jansen, 2010). Doordat leerlingen de werkmethode samenwerkend leren ondergaan zullen zij de hierboven genoemde sociale vaardigheden gaan ontwikkelen en verbeteren. Kijkend naar de klimaatschaal van Donkers (2003) zal dit leiden tot een beter klasklimaat

Vanuit de praktijk in de gymzaal en de opgedane kennis uit deze literatuur is de volgende onderzoeksvraag tot stand gekomen: Wat voor invloed heeft samenwerkend leren op het externaliserend probleemgedrag bij leerlingen uit klas HV1H van het Markenhage College te Breda met als doel het pedagogisch klimaat versterken?

Opzet van onderzoek

Het onderzoek werd uitgevoerd op het Markenhage College te Breda. De interventiegroep is klas HV1H met een leerlingenaantal van 28. Deze klas liet vanaf het eerste contactmoment erg opvallend, negatief gedrag zien wat na het evalueren hiervan veel overeenkomsten had met de definitie van externaliserend probleemgedrag volgens Sipman (2009). Zoals in de onderzoeksvraag te lezen is, werd tijdens dit onderzoek gekeken naar wat er met het externaliserend gedrag van deze klas gebeurd bij het toepassen van samenwerkend leren. Alle leerlingen uit de interventiegroep hebben deelgenomen aan het onderzoek op het moment dat ze in de gymles aanwezig waren. Wanneer er leerlingen afwezig waren of er andere versturende variabelen waren tijdens de les werd dit in het logboek bijgehouden. Hiervoor wordt u doorverwezen naar (*bijlage I.VIII) het logboek van de onderzoeksgroep*.

De controleklas voor dit onderzoek was klas MH1E met een leerlingenaantal van 27. Ook is de leeftijdscategorie van deze leerlingen overeenkomend en vertonen ze, net zoals de interventie klas een mate van externaliserend probleemgedrag.

Om de voormeting van het pedagogische klassenklimaat in kaart te brengen is gebruik gemaakt van de vragenlijsten van de Klimaatschaal (zie bijlage I.VI) De Klimaatschaal is een meetinstrument voor het vaststellen van het klassenklimaat voor groepen in het basis, voortgezet en het middelbaar onderwijs (Donkers & Vermulst, 2014). De vragenlijst bestond uit twee delen, namelijk het algemene deel over de klas. Dit waren 16 vragen waarvan 8 over de kwaliteit van de onderlinge leerling relaties gingen en 8 over de sfeer in de klas. En het tweede deel, wat over de docent ging. Dit deel bestond uit 17 vragen waarvan 6 over de orde in de klas en 11 over de kwaliteit interactie tussen

leerkracht en leerling. Deze 4 factoren voor een goed pedagogisch klimaat zijn terug te zien in *Figuur 1*. De leerlingen kregen tijdens het invullen van de vragenlijsten een keuze uit vier verschillende antwoorden aan de hand van een 4-punts Likertschaal. De antwoordmogelijkheden waren: nooit, soms, regelmatig of vaak. Naast de vragenlijst van de klimaatschaal, is er ook een andere vragenlijst ingevuld. Namelijk voor het meetinstrument de sociogram van (Moreno, 1935). Met de sociogram meet men het effect van de perceptie van groepscohesie en weergeeft daarbij de onderlinge relaties binnen een klas. Dit was binnen dit onderzoek zeer bruikbaar omdat onderlinge relaties een meetfactor is voor een goed pedagogisch klimaat. De leerlingen moesten hiervoor 4 vragen invullen over samenwerking binnen en buiten de les lichamelijke opvoeding. (zie bijlage I.III). Naast het afnemen van vragenlijsten is er tevens tijdens de voor- en nameting ook een observatie gehouden van het externaliserend probleemgedrag. Hierbij is één lesuur (40min) op camera vastgelegd en door twee observanten terug gekeken. Aan de hand van een geoperationaliseerde observatielijst (zie bijlage I.IV) is vanuit de besproken literatuur van (van Acker, 1995) het externaliserend probleemgedrag in kaart gebracht (zie bijlage I.V).

Tussen de voor- en nameting hebben zes interventielessen plaatsgevonden in een tijdsbestek van zes weken. Tijdens de interventies heeft de docent zich gefocust op het uitvoeren van samenwerkend leren aan de hand van de 5 sleutelbegrippen die volgens Ebbens & Ettehoven (2005) leidend zijn. Deze stappen zijn verwerkt en terug te vinden in de lesvoorbereidingen (zie bijlage I.VII) Daarnaast zijn er ook lessen gegeven in het samen leren reguleren. Deze keuze is gemaakt omdat kijkend naar de landelijke doelstellingen van LO leerlingen niet alleen hun

bewegingsbekwaamheid moeten ontwikkelen, maar ook regel- en omgangsbekwaamheden om zo rekening te kunnen houden met de mogelijkheden van spellen en de eigenschappen van medeleerlingen (Weeldenburg, Zondag, & De Kok, 2016). Na de interventie vond de nameting plaats. Deze werd op dezelfde wijze uitgevoerd als de voormeting, met dezelfde meetinstrumenten.

Betrouwbaarheid van het onderzoek

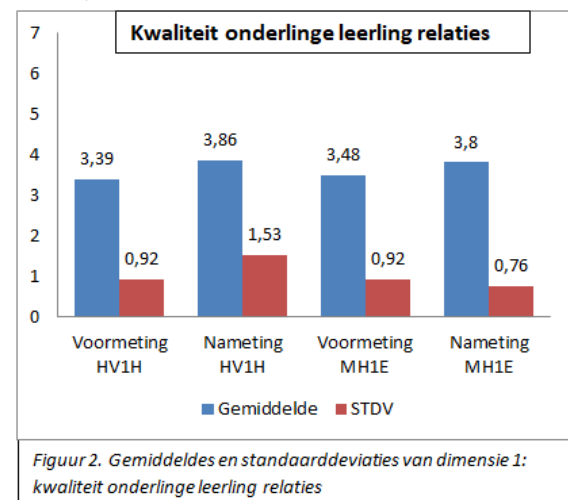
Om de validiteit van dit onderzoek te verhogen zijn er met de volgende zaken rekening gehouden. Als eerste heeft zowel bij de voormeting als bij de nameting elke leerling in een afgeschermd ruimte de vragenlijsten digitaal ingevuld. Hierbij was de desbetreffende docent van de leerling niet aanwezig, maar een andere docent. Dit zorgde ervoor dat de leerling niet afgeleid of in verlegenheid raakte en de vragen eerlijk en oprecht in heeft kunnen vullen. Daarnaast is er bij de observatie van het externaliserend probleemgedrag gebruik gemaakt van twee observanten om de betrouwbaarheid te vergroten. Als laatste wordt er vanuit verschillende invalshoeken, met verschillende meetmethoden onderzoek gedaan (triangulatie), waarbij veelal kwalitatieve én kwantitatieve onderzoeksinstrumenten gecombineerd worden gebruikt op een manier die een duidelijke meerwaarde oplevert.

Resultaten

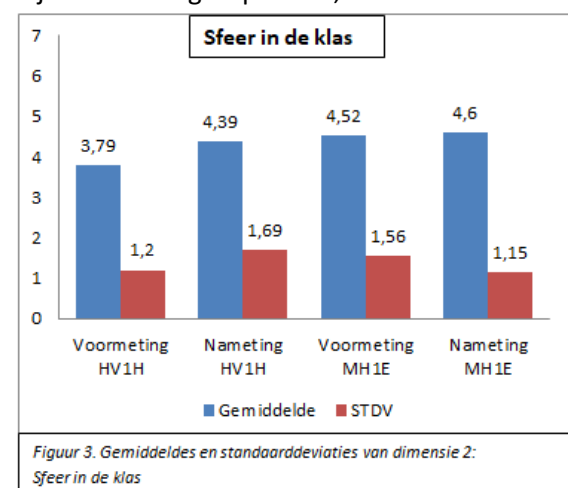
Als eerste wordt er gekeken naar de vragenlijsten over het klassenklimaat, ofwel de klimaatschaal. Het klassenklimaat konden we onderverdelen in vier dimensies. Die worden alle vier in beeld gebracht met de bijbehorende resultaten (zie figuren 2 t/m 5). De schaal van 1 t/m 7 op de verticale as van de volgende vier figuren weergeeft de gemiddeldes per meting. Dit gemiddelde geeft een score op de kwalificatieschaal in tabel 1 onder aan de pagina. Elk cijfer van 1 t/m 7 heeft een kwalificatie gekregen en zo kan men

snel en eenvoudig zien onder welke kwalificatie het gemiddelde van die dimensie valt.

Er wordt gestart met de eerste dimensie kwaliteit onderlinge leerling relaties (zie figuur 2) Als er gekeken wordt naar de interventie groep dan zien we dat de nameting ten opzichte van de voormeting is gestegen van 3,39 naar 3,86 op een schaal van 7. De scores van de controle groep zijn gestegen van 3,48 naar 3,80. De standaarddeviatie van de interventiegroep stijgt met 0,61. De standaarddeviatie van de controlegroep daalt met 0,16.

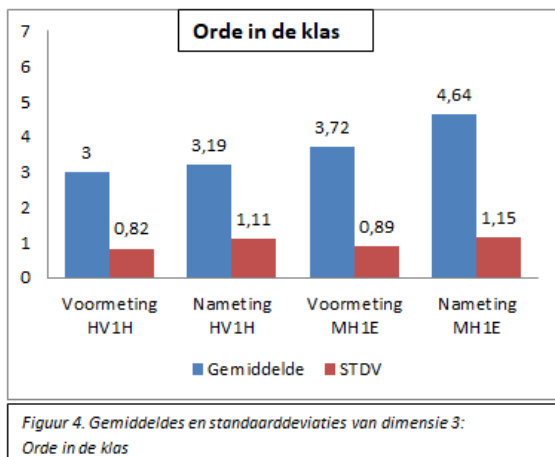
Figuur 3 geeft de volgende dimensie weer namelijk, de sfeer in de klas. Hierin zien we dat het gemiddeld verschil van de interventiegroep 0,60 is en die van de controlegroep 0,08. De standaarddeviatie stijgt bij de interventiegroep met 0,49 en daalt bij de controlegroep met 0,41.

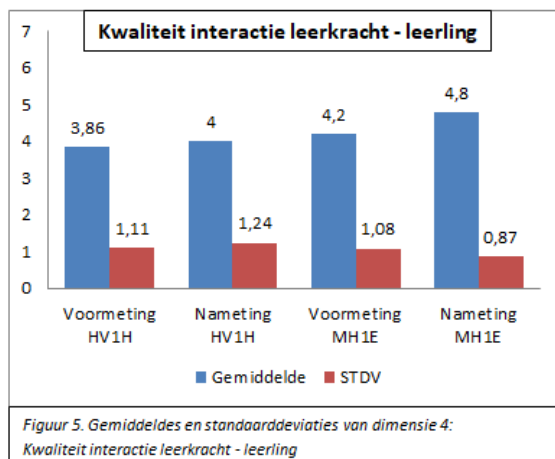
Tabel 1. Kwalificatiemodel

1	Septiel	1	2	3	4	5	6	7
2	Kwalificatie	zeer laag	laag	onder gemiddeld	gemiddeld	boven gemiddeld	hoog	zeer hoog

Zo vervolgen we de weg naar de derde dimensie orde in de klas (zie figuur 4). Hierin zien we dat het gemiddeld verschil van de interventiegroep 0,19 is en die van de controlegroep 0,92. De standaarddeviatie van de interventiegroep stijgt met 0,29 en die van de controlegroep met 0,26.

Dan naar de laatste dimensie over de kwaliteit interactie leerkracht – leerling (zie figuur 5). Hierbij was het gemiddeld verschil van de interventiegroep 0,14 en die van de controlegroep 0,60. De standaarddeviatie van de interventiegroep stijgt met 0,13 en die van de controlegroep daalt met 0,21.

De effectgrootte van dit meetinstrument, die wordt berekend aan de hand van de gemiddeldes, de groepsgrootte en de standaarddeviatie, bedraagt -0,12. Voor de berekening (zie bijlage II.I). Dit wilt zeggen dat de interventie geen effect heeft gehad op het pedagogisch klimaat van de klas.

Nu de resultaten over het klassenklimaat zijn weergegeven en beschreven gaan we verder met het volgende meetinstrument: De sociogram. Om de volledige sociomatrixen van beide klassen te bekijken (zie bijlage II.I). In de resultaten is het effect tussen voor- en nameting zien. Zo kijken we allereerst naar tabel 2. Hier is de legenda van het sociogram te zien. Daaruit is op te maken welke kleur en cijfer met welk onderwerp te maken heeft.

Tabel 2. Legenda sociogram

	Werken graag samen binnen de les LO
	Werken niet graag samen binnen de les LO
1	Werken graag samen buiten de les LO
0	Werken niet graag samen buiten de les LO

Hieronder in tabel 3. zijn de resultaten in kaart gebracht. Zo is te zien dat het aantal groene vlakken van beide klassen in de nameting is gestegen. Bij de interventiegroep is dit van 112 naar 127 gegaan en bij de controlegroep van 86 naar 96. Verder zijn de rode vlakken zowel bij de interventiegroep (stijging van 11) als bij de controlegroep (stijging van 9) gestegen. Het aantal enen bij beide klassen is gedaald. Bij de interventiegroep van 116 naar 85 en bij de controlegroep van 98 naar 75. Als laatste zijn het aantal nullen bij beide klassen weer gestegen. Namelijk bij de interventiegroep van 74 naar 124 en bij de controlegroep van 34 naar 36.

Tabel 3. Resultaten sociogram

HV1H	Voormeting	Nameting
	112	127
	122	133
1	116	85
0	74	124
MH1E	Voormeting	Nameting
	86	96
	37	46
1	98	75
0	34	36

In tabel 4. is één specifieke leerling in kaart gebracht omdat deze leerling erg opvallende resultaten liet zien. De resultaten bij deze leerling zijn namelijk alleen maar verslechterd.

Tabel 4. Resultaten sociogram leerling 3.

Leerling 3	Voormeting	Nameting
	1	1
	11	13
1	3	0
0	9	13

Als laatste worden de resultaten van het 3^e meetinstrument weergegeven. Bij de observatie van het externaliserend probleemgedrag is tijdens de voormeting geturfd bij 23 verschillende stellingen. In tabel 5. zijn de resultaten van de interventiegroep weergegeven. Bij de interventiegroep hebben er kijkend naar de nameting van observant 1, 13 stellingen een positieve verandering, 6 zijn er

gelijk gebleven en 4 hebben een negatieve verandering. Daartegenover hebben er bij observant 2, 13 een positieve verandering, 7 zijn er gelijk gebleven en 3 een negatieve verandering. Verder zijn er kijkend naar de stellingen die binnen de categorie "impulsief" en "onaandachtig" vallen (zie bijlage VI.II) er als enige geen negatieve veranderingen te zien in de nameting.

In tabel 6. zijn de resultaten van de controlegroep te zien. Bij de controlegroep hebben bij observant 1, 12 stellingen een positieve veranderingen, zijn er 6 stellingen gelijk gebleven en hebben er 5 een negatieve verandering. Bij observant 2 hebben er 13 stellingen een positieve veranderingen, zijn er 9 gelijk gebleven en heeft er 1 stelling een negatieve verandering.

Tabel 5. Resultaten van de observaties van de twee observatoren bij de voor- en nameting. Groen is een positieve verandering, rood een negatieve verandering en wit is hetzelfde gebleven.

<u>Interventiegroep: HV1H</u>	Observant 1.		Observant 2.	
Observatie categorie	Voormeting	Nameting	Voormeting	Nameting
Leerling X stoort andere leerling	6	5	6	5
Leerling X luistert niet naar de docent	22	18	20	13
Leerling X roept door de zaal	24	19	21	18
Leerling X maakt ongebruikelijke geluiden	7	5	8	7
Leerling X gilt door de zaal	14	14	19	14
Leerling x loopt weg	0	0	0	0
Leerling X zit te wiebelen op de bank	5	4	3	5
Leerling X praat voor zijn beurt	2	3	2	2
Leerling X is brutaal richting anderen	4	4	5	4
Leerling X verzet zich tegen gestelde regels	4	2	4	2
Leerling X zeurt	4	5	4	3
Leerling X intimideert andere leerling	5	2	3	1
Leerling X maakt ruzie met andere leerling	3	1	5	2
Leerling X vernederd andere leerling	4	1	2	2
Leerling X wordt boos	1	0	1	3
Leerling X gooit met spullen of maakt ze kapot	0	2	0	0
Leerling X slaat andere leerling	2	1	2	2
Leerling X schopt andere leerling	5	3	4	1
Leerling X knijpt andere leerling	0	1	0	0
Leerling X vloekt	3	3	5	2
Leerling X scheld tegen een andere leerling	2	0	2	0
Leerling X scheld (niet tegen een andere leerling)	2	2	2	3
Leerling X bedreigt een andere leerling	0	0	0	0

Tabel 6. Resultaten van de observaties van de twee observatoren bij de voor- en nameting. Groen is een positieve verandering, rood een negatieve verandering en wit is hetzelfde gebleven.

<u>Controlegroep: MH1E</u>	Observant 1.		Observant 2.	
Observatie categorie	Voormeting	Nameting	Voormeting	Nameting
Leerling X stoort andere leerling	7	10	9	7
Leerling X luistert niet naar de docent	14	10	12	10
Leerling X roept door de zaal	19	15	17	13
Leerling X maakt ongebruikelijke geluiden	3	2	3	2
Leerling X gilt door de zaal	12	7	14	10
Leerling x loopt weg	1	0	1	0
Leerling X zit te wiebelen op de bank	2	4	2	2
Leerling X praat voor zijn beurt	4	3	4	3
Leerling X is brutaal richting anderen	4	2	3	2
Leerling X verzet zich tegen gestelde regels	3	3	2	0
Leerling X zeurt	2	2	5	5
Leerling X intimideert andere leerling	0	0	0	0
Leerling X maakt ruzie met andere leerling	1	3	1	1
Leerling X vernederd andere leerling	0	0	0	0
Leerling X wordt boos	2	3	2	2
Leerling X gooit met spullen of maakt ze kapot	0	1	2	0
Leerling X slaat andere leerling	0	0	0	1
Leerling X schopt andere leerling	1	0	1	0
Leerling X knijpt andere leerling	0	0	0	0
Leerling X vloekt	3	2	5	2
Leerling X scheld tegen een andere leerling	0	0	0	0
Leerling X scheld (niet tegen een andere leerling)	2	2	2	1
Leerling X bedreigt een andere leerling	0	0	0	0

Discussie

De aanleiding van dit onderzoek was het willen versterken van het pedagogische klimaat en het verminderen van het externaliserend probleemgedrag van de interventiegroep. Een van de manieren om volgens Naaijken (2010) beschreven pedagogisch klimaat“ de sfeer in een desbetreffende klas” te verbeteren, is om samenwerkend leren toe te passen in de lessen lichamelijke opvoeding. Förre en Jansen (2010) toonden daarbij aan dat samenwerkend leren, ook wel coöperatief leren, een positief effect heeft op de sociale aspecten van het kind. Ofwel, leren leerlingen zo communicatieve vaardigheden ontwikkelen die weer voor meer interactie tussen leerlingen onderling en met de docent zorgen. Laat dat nou net een belangrijke dimensie zijn voor het versterken van het pedagogisch klimaat in de klas. Kijkend naar deze theorieën zou dit onderzoek dus bijna met zekerheid positieve resultaten moeten opleveren.

Als we naar ons hoofddoel kijken, het versterken van het klasklimaat dan zien we daar alleen maar stijgingen in de gemiddeldes van de resultaten bij alle vier de dimensies. Bij de dimensie orde in de klas is er bijvoorbeeld maar een kleine stijging van 0,19 te zien. Maar bij de dimensie sfeer in de klas is dan weer een grote stijging te zien van 0.60. Dit is dus positief. Een kanttekening is wel dat de uiteindelijke effectgrootte negatief is uitgekomen, namelijk -0.12 (zie bijlage II.I) voor de berekening. Dit is een erg opvallend resultaat ondanks alle positieve gemiddeldes. Dit betekent dus dat de interventie geen positieve invloed heeft gehad op het pedagogisch klasklimaat. Hoe is dat mogelijk? Dit zal waarschijnlijk zo zijn geresulteerd omdat de controlegroep toch niet helemaal goed overeenkwam met de interventiegroep en deze wel mee wordt genomen in de berekening van de effectgrootte. Dit is in de

voormetingen van alle 3 de meetinstrumenten te zien. Bij de klimaatschaal waren de gemiddeldes van de voormeting bij elke dimensie al hoger dan die van de interventiegroep. Daardoor konden de kleine positieve veranderingen van de gemiddeldes binnen de interventiegroep niet op tegen de hogere voormetingen en grotere veranderingen van de controlegroep. Waarschijnlijk resulteerde dit dus in een negatieve effectgrootte van het meetinstrument. Verder kijkend naar de vergelijking bij de andere twee meetinstrumenten lagen de aantallen bij de sociogram van de controlegroep veel lager dan die van de interventiegroep. En als het ging om het laten zien van externaliserend probleemgedrag, scoorde de controlegroep ook hier in aantallen veel lager in de voormeting. De interventiegroep gaf bijvoorbeeld in de voormeting 120 geturfd gedragingen aan tegenover de controlegroep met een totaal van 99. Een redelijk groot verschil. Dit allen is goed terug te zien in de onderzoek data (zie bijlage II). De keuze van deze controlegroep ging dus niet ten goede aan het effect van het verbeteren van het pedagogisch klasklimaat.

Als er vervolgens gekeken wordt naar het logboek van de interventielessen (zie bijlage I.VIII) dan wordt daar regelmatig aangegeven dat ondanks de lessen samenwerkend leren de leerlingen toch met competitieve verbanden in aanraking zijn gekomen. Kijkend naar de lesvoorbereidingen hebben de leerlingen meestal samenwerkingsvormen die ze in groepjes moeten uitvoeren. Waarna vervolgens zij tegen een ander groepje moeten spelen. Kijkend naar het logboek, wordt door dit laatste te doen, de les voor sommige leerlingen geen les samenwerkend leren meer, maar juist een competitieve les. Volgens de literatuur van Ebbens en Ettehoven (2005) is het in groepjes werken zeker aan te

raden. Dit zodat leerlingen in directe interactie met elkaar komen en op een positieve manier afhankelijk van elkaar worden om uiteindelijk een goed resultaat te kunnen behalen. Maar als vervolgens deze groepjes tegen elkaar komen te staan vervalt het hele idee van samenwerken en kan dit negatief uitpakken bij sommige fanatieke leerlingen.

Verder geven de resultaten van de sociogram een ander beeld weer van de interventie. Zo is het mooi om te zien dat de groene vlakken met 15 keer gestegen zijn in de nameting. Dit is dus positief. Daartegenover staat wel dat de rode vlakken niet zijn verminderd. Deze zijn in kleine hoeveelheid zelfs gestegen. Dit betekent dus dat er ook weer meer leerlingen zijn die ervoor gekozen hebben om niet graag met een bepaald persoon samen te werken. Een opvallend feit is nog meer dat de samenwerking buiten de les LO alleen maar verslechterd is. De cijfers 1 zijn gedaald ten opzichte van de voormeting en het cijfer 0 is gestegen ten opzichte van de voormeting. Dit is bij zowel de interventie- als bij de controlegroep het geval, maar zijn bij de interventiegroep de aantallen veel groter.

Wat verder positief is om te zien binnen de resultaten van de observatiekaart over het externaliserend probleemgedrag, is dat er uiteindelijk 13 van de 23 stellingen zijn verminderd in het aantal geturfde probleemgedragingen. Dit in vergelijking met de controlegroep waarbij er 9 verminderd zijn en 9 hetzelfde zijn gebleven. Dit geeft aan dat samenwerkend leren kijkend naar de resultaten bij de interventiegroep goed bijgedragen heeft aan het verminderen van het externaliserend probleemgedrag.

Conclusie

Terugblikkend op de onderzoeksvraag: "Wat is de invloed van samenwerkend leren op het externaliserend probleemgedrag van klas HV1H op het Markenhage College te Breda

met als doel het pedagogisch klimaat te versterken?" kunnen we op basis van de resultaten concluderen dat samenwerkend leren een positieve invloed heeft op het externaliserend probleemgedrag van klas HV1H op het Markenhage College te Breda maar daarnaast niet voor een versterking van het pedagogisch klasklimaat zorgt.

Aanbevelingen

Aan de stageschool wordt aangeboden om samenwerkend leren zeker toe te blijven passen in het bewegingsonderwijs. Het blijkt uit dit onderzoek theoretisch te werken op het versterken van het klasklimaat. Daarnaast zijn het bruikbare werkvormen om externaliserend probleemgedrag binnen klassen te verminderen. Verder wordt er vanuit dit onderzoek ook aan alle docenten binnen en buiten LO aangeraden om dit soort meetinstrumenten te gebruiken om uw klassen beter te leren kennen. De sociogram en de klimaatschaal zijn duidelijke en handige tools om leerlingen te weergeven en uw klassen goed in kaart te brengen.

Als er nog een keer een soortgelijk onderzoek wordt uitgevoerd, is het aan te raden om uw controlegroep eerst goed te vergelijken met de interventiegroep. Voor een betrouwbare vergelijking moet daarvoor bijna alles overeenkomen.

Als laatste wordt er aangeraden om binnen de interventies over samenwerkend leren de volgende keer minder competitieve verbanden erin te verwerken. Deze kun je niet altijd vermijden en zijn af en toe ook zeker goed om toe te passen maar het bevordert kijkend naar dit onderzoek niet echt het "samenwerkend leren gevoel".

Met dank aan:

- De leerlingen uit klas HV1H en MH1E van het Markenhage College te Breda.
- Stagebegeleider Marloes van der Kallen voor haar medewerking tijdens dit onderzoek.
- Dianne Vredendaal, docente van Fontys Sporthogeschool voor het begeleiden gedurende dit onderzoek.

Bibliografie

Alkema, E. (2011). *Meer dan onderwijs*. Assen: Uitgeverij van Gorcum.

Bateman, B., & Golly, A. (2008). *Waar komt dat gedrag vandaan?* Pica.

Brouwers, B., Aldershof, A., Bax, H., van Berkel, M., van Dokkum, G., Mulder, M. J., & Nienhuis, J. (2011). Human Movement and Sports in 2028. *SLO*, 75.

calculator, E. (2018). Effectgrootte calculator. Eindhoven, Noord-Brabant, Nederland.

Delfos, M. (2012). *kinderen en gedragsproblemen*. Uitgeverij S.W.P. B.V.

Donkers, A. (2003). *Klimaatschaal.nl* B.V. Opgehaald van <https://www.klimaatschaal.nl/Pedagogisch-klimaat>

Ebbens, S., & Etteken, S. (2005). *Effectief leren Basisboek*. Groningen: Noordhoff Uitgevers B.V.

Förre, M., & Jansen, L. (2010). *Coöperatief leren binnen passend onderwijs*. Amersfoort: CPS onderwijsontwikkeling en advies.

Kerpel, A. (2014, Juni 1). *wij-leren.nl*. Opgehaald van <https://wij-leren.nl/pedagogisch-klimaat-artikel.php>

Naaijken, H. (2010). De klimaatschaal dwingt de docent tot reflectie. *Vector Magazine*, 23-24.

Sipman, G. (2009). *Professioneel pedagogisch handelen*. Boom Lemma Uitgevers.

Stevens, L. (1997). *Overdenken en doen*. 's-Gravenhage: Procesmanagement Primair Onderwijs (PMPO).

van Acker, J. (1995). *Gedrags- en opvoedingsproblemen*. Bohn Stafleu van Loghum.

Van Vught, J. M. (2002). *Coöperatief leren binnen adaptief onderwijs*. Baarn: HBuitgevers.

Weeldenburg, G., Zondag, E., & De Kok, F. (2016). *Spelinzicht*. Eindhoven: Jan Luitings Fonds.

Bijlagen

Bijlage I

Onderzoeksopzet

Onderzoeksvraag:

“Wat voor invloed heeft samenwerkend leren op het externaliserend probleemgedrag bij leerlingen uit klas HV1H van het Markenhage College te Breda met als doel het pedagogisch klimaat versterken?”

Onderzoekspopulatie en context

Het onderzoek wordt uitgevoerd op het Markenhage College te Breda, dit is een middelbare culturele dalton school met Mavo, Havo en Vwo. De klas die als interventiegroep wordt gebruikt is klas Havo Vwo 1H. In deze klas bevinden zich 30 leerlingen. Deze klas liet vanaf het eerste contactmoment erg opvallend gedrag zien en dat gedrag was niet positief. Leerlingen zijn brutaal tegen elkaar en naar de docent. Er is opgemerkt dat veel leerlingen zichzelf nog niet goed kunnen plaatsen in deze nieuwe schoolomgeving. De klas bevat meerdere cultuurverschillen en laat deze op een negatieve wijze met elkaar botsen. Zoals in de onderzoeksvraag te lezen is wordt tijdens dit onderzoek gekeken naar wat er met het externaliserend gedrag van deze klas gebeurt bij het toepassen van samenwerkend leren. De interventie zal bestaan uit het toepassen van verschillende manieren van samenwerkend leren, met als doel het externaliserend probleemgedrag te verminderen en om te zien of het uiteindelijk een positief effect heeft op het pedagogisch klimaat van de klas. Volgens Van der Linden, Erkens, Schmidt & Renshaw (2000) worden leerlingen bij samenwerkend leren gestimuleerd actief de aangeboden informatie toe te passen, te bewerken of te oefenen. Doordat de leerlingen met elkaar over de leerstof praten, elkaar helpen om bepaalde moeilijke begrippen te begrijpen en hun gedachten onder woorden brengen, ondergaat de leerstof een persoonlijke bewerking en krijgt daardoor meer betekenis voor de leerling. Met deze verantwoording vanuit de literatuur wordt er met deze interventie mogelijk stappen gezet naar het gewenste resultaat van dit onderzoek. Te weten: het versterken van het pedagogisch klimaat en het verminderen van het externaliserend probleemgedrag van klas Havo Vwo 1H.

Alle leerlingen uit klas HV1H nemen deel aan het onderzoek op het moment dat ze in de gymles aanwezig zijn. Zijn er afwezigen of blessures dan zal dit in het logboek bijgehouden worden.

Klas Mavo Havo 1E is de controlegroep, dit omdat deze klas ook een kleine mate van externaliserend probleemgedrag laat zien, ze dezelfde leeftijd hebben (13-14 jaar) en omdat de klassenaantallen bijna gelijk zijn (27 om 28). Door de samenwerkend leren interventie bij deze groep niet toe te passen wordt er aan het einde gekeken of er verschil te zien is in de eindmetingen.

Ontwerp en procedures van het onderzoek

Beide klassen zullen voor- en nametingen ondergaan, dit wordt gedaan om aan het einde van de rit de resultaten naast elkaar te kunnen leggen en zo de verschillen te ondervinden tussen een klas waar interventies zijn uitgevoerd en een klas waarin dit niet is toegepast. De metingen zullen bestaan uit:

1. Een vragenlijst voor het meten van het pedagogisch klimaat (Klimaatschaal van Donkers 2003).
2. Een vragenlijst voor het meten van de onderlinge relatie tussen leerlingen (Sociogram van Moreno 1934)
3. Een observatiekaart voor het meten van het externaliserend probleemgedrag van de klas.

Als eerste worden er bij de interventie- en controleklas twee vragenlijsten afgenomen. Dit is de vragenlijst over het meten van het pedagogisch klimaat ofwel, de klimaatschaal en de vragenlijst over het meten van de onderlinge relatie tussen leerlingen, de sociogram. Deze worden afgenomen in de week voor de start van de interventie, ook wel week 0 genoemd. Voor de volledige planning van dit onderzoek (zie bijlage I.I) De leerlingen moeten deze vragenlijsten individueel invullen en zijn hier daarom persoonlijk bij betrokken. Door het gebruik van zo'n voormeting kan men zien hoe de klassen er voor de interventie voorstaan en wordt er een beginmeting van het onderzoek gemaakt. Hierdoor kan er na de interventie een duidelijk en betrouwbaar beeld worden geschetst over de vorderingen binnen het pedagogisch klimaat en de onderlinge relaties van de klas.

Daarnaast wordt er in dit onderzoek ook zonder betrokkenheid van de leerlingen een voor- en nameting gedaan. Dit zal gaan over het externaliserend probleemgedrag van de leerlingen bij de interventiegroep en ook de controlegroep. Deze voormeting zal aan de hand van een observatiekaart (Zie bijlage I.IV) ook plaats gaan vinden tijdens de les voor de interventie (week 0). Voor deze meting wordt er gekeken in welke mate bepaald externaliserend probleemgedrag voorkomt tijdens de les. Dit wordt voor de interventiegroep gedaan tijdens het enkele lesuur op 26 februari en voor de controlegroep op dinsdag 27 februari in het blokuur. Tijdens deze lessen zal er een heel lesuur gefilmd worden vanuit een statief in de hoek van de zaal. Deze beelden worden dan na de les op een rustig tijdstip bekeken en geturfd aan de hand van de observatielijst (zie bijlage I.V). Het turven van het probleemgedrag wordt niet leerling persoonlijk gemeten maar klassikaal. Dit wil zeggen dat er gewoon wordt gekeken naar hoe vaak het door heel de klas voorkomt tijdens de les. Voor de betrouwbaarheid van het meetinstrument wordt deze turfmeting gedaan door twee personen. De stagiaire en de begeleidende stagedocent zullen deze beelden bekijken en hun observaties tonen door middel van de turfkaart. Deze resultaten worden samengevoegd en daaruit ontstaat een grafiek met de ondervonden informatie over het externaliserend probleemgedrag van de interventiegroep en de controlegroep. Door dit voor- en na de interventie te doen kan men zien of er een vermindering van het probleemgedrag is ontstaan. Want dit is waar we met dit onderzoek mede naar streven. Deze grafieken en tabellen worden allen weergegeven bij de resultaten. Nu eerst de verdere aanpak van dit onderzoek.

Voor twee van de bovengenoemde meetinstrumenten (klimaatschaal en sociogram) moeten de leerlingen een vragenlijst invullen. Voor de betrouwbaarheid van het onderzoek is het van belang dat dit zo eerlijk mogelijk wordt ingevuld door de leerlingen. Om daarvoor te zorgen wordt er als volgt te werk gegaan:

In de week voor de start van de interventie zal er in het docentenhok van de sectie LO alles klaarstaan voor de leerlingen om de vragenlijsten digitaal in te vullen. Het invullen van de klimaatschaal van Donker (2003) en de sociogram van Moreno (1934) gebeurt achter elkaar. In deze week hebben de interventiegroep en de controlegroep beide drie lesuren lichamelijke opvoeding en in dat tijdsbestek wordt door elke leerling individueel de vragenlijsten ingevuld. De interventiegroep HavoVwo1H start op maandag 26 februari met een enkel lesuur en wordt dan de volgende dag, dinsdag 27 februari vervolgt met een dubbel uur het 5^e en 6^e lesuur. In deze lesuren wordt de voormeting gedaan voor de interventiegroep. De drie lesuren voor het afhandelen van de voormeting bij de controlegroep wordt gedaan op een dubbel uur op dinsdag 27 februari en op een enkel uur vrijdag 2 maart mocht dit nog nodig zijn. Vanaf maandag 26 februari bij de start van de voormetingen zal er een logboek voor de interventie- en de controlegroep apart bijgehouden worden per dag. Hierin worden de eventuele versturende factoren zoals afwezigheid van leerlingen, gebeurtenissen binnen of buiten de les lo die invloed kunnen hebben op het afnemen van de voormetingen in bijgehouden. (Zie bijlage I.VIII & bijlage I.IX)

Het invullen van de vragenlijsten (meetinstrumenten) gebeurt samen met de begeleidende stagedocent in de afgeschermdde ruimte, zodat de leerlingen geen afleiding kunnen krijgen van medeleerlingen. De les LO zal doorgaan zodat de leerlingen gewoon hun beweegtijd kunnen krijgen. Tijdens deze les wordt er volleybal gegeven en gaat er om de beurt een leerling naar de begeleidende stagedocent om beide vragenlijsten op papier in te vullen. De reguliere les wordt gegeven door de FSH stagiaire zodat de leerlingen geen druk hebben bij het invullen van de vragenlijsten over de stagiaire zelf. Dit zorgt voor een veilige en goede manier van het uitvoeren van de meetinstrumenten en daarnaast vergroot dit de betrouwbaarheid bij het invullen van de vragenlijsten.

Onderzoeksinstrumenten

“Wat voor invloed heeft samenwerkend leren op het externaliserend probleemgedrag bij leerlingen uit klas HV1H van het Markenhage College te Breda met als doel het pedagogisch klimaat versterken?”

Voor dit onderzoek worden zoals hierboven al kort beschreven drie meetinstrumenten ingezet. Als eerste is gekozen voor de klimaatschaal van Donkers (2003). Dit is een meetinstrument voor het vaststellen van het pedagogisch klimaat voor groepen in het basis, voortgezet en middelbaar onderwijs. Dit is het belangrijkste meetinstrument voor dit onderzoek omdat kijkend naar de onderzoeksvraag, het pedagogisch klimaat versterken, het hoofddoel van dit onderzoek is. Er is voor dit meetinstrument gekozen omdat dit een handige en betrouwbare manier is voor het blootstellen van het pedagogisch klimaat binnen een klas. Aan de hand van een vragenlijst geeft iedere leerling zijn of haar gevoel over de klas, de klasgenoten en de leerkracht weer. De leerlingen hoeven bij deze vragenlijst niet persé hun naam in te vullen, dat is hierbij niet heel erg van belang en dit vergroot weer de kans op meer eerlijkheid van de leerlingen en dus ook meer betrouwbare resultaten. Deze vragenlijst maakt gebruik van een vierpuntschaal. De leerlingen kunnen kiezen tussen antwoord 1: (bijna) nooit, antwoord 2: soms, antwoord 3: regelmatig en antwoord 4: vaak. Voor de gehele vragenlijst van de Klimaatschaal (zie bijlage I.VI) Door deze klimaatschaal te gebruiken wordt er een voor- en nameting weergegeven over hetgeen waar we verbetering in willen zien, het pedagogisch klimaat van de interventiegroep.

Het tweede meetinstrument wat voor dit onderzoek wordt gebruikt is de sociogram ontwikkeld door Moreno (1934). Met de sociogram meet men het effect van de perceptie van groepscohesie. Daarnaast komt in de uitkomst van het meetinstrument een sociomatrix uit die de onderlinge relaties van de leerlingen weergeeft. Ook maakt de sociogram gebruik van een vragenlijst en is makkelijk hanteer- en betrouwbaar. Deze vragenlijst bestaat uit vier korte vragen over met wie leerlingen het liefst en het minst graag samenwerken binnen de les LO en daarbuiten. Voor het invullen van deze vragenlijst wordt wel aan de leerlingen gevraagd om hun naam in te vullen. Dit moet te zien zijn voor de onderzoeker want anders kan er niet gekeken worden over wie het gaat en ontstaat er geen duidelijk sociomatrix. Doordat de leerlingen dit wel moeten doen wordt er vooraf aangegeven dat de resultaten/antwoorden alleen voor de onderzoeksdoeleinden gebruikt worden en niemand anders deze te zien krijgt. Voor de ethische doeleinden worden de namen voor dit onderzoek veranderd in cijfers. Dit verhoogd de betrouwbaarheid van het meetinstrument. De uitkomst van dit meetinstrument zoals hierboven net al beschreven is, is een overzichtelijk sociomatrix wat laat zien welke leerlingen goed- en welke minder met elkaar samen kunnen werken. Dit is ideaal voor tijdens het gebruik van de interventielessen en om te kijken of er uiteindelijk een verbetering te zien is tussen de onderlinge relaties van de leerlingen. Want volgens Naaijens (2010) is het klassenklimaat afhankelijk van de onderlinge relaties tussen leerlingen en de relatie die de leraar met zijn klas en het individu heeft. Dit is daarom erg van belang in dit onderzoek. Daarnaast is het een handige tool voor de leerkracht om te zien welke leerlingen hij of zij aan het begin beter nog niet met elkaar samen moet laten werken en welke daar al wel aan toe zijn. Dit zorgt dan voor een betere uitvoering van de interventie. Het doel met dit meetinstrument is om te kijken of er na de interventie betere onderlinge relaties zijn ontstaan binnen de interventieklas. Dit zou dan weer een extra weergave geven over hoe de klassen ontwikkeld zijn op het gebied van de onderlinge relatie met elkaar en een facet van het pedagogisch klimaat.

Als laatste wordt er een observatiekaart gebruikt als derde meetinstrument voor dit onderzoek. Aan de hand hiervan wordt er letterlijk gekeken naar hoe vaak het externaliserend probleemgedrag nu daadwerkelijk ook voorkomt tijdens de les. Externaliserend probleemgedrag is volgens Sipman (2009) gedrag dat naar buiten gericht is en waar de omgeving last van heeft. Dit kan gedrag zijn dat expres uitgevoerd wordt, maar ook gedrag waar een leerling onbewust mee bezig is. Voorbeelden van dit soort gedragingen zijn volgens Delfos, (2012) onder andere, te veel lawaai maken, schreeuwen, zeuren, niet willen luisteren, verzet tegen regels, erg prikkelbaar zijn, andere leerlingen intimideren of vernederen en agressief gedrag vertonen. Zo wordt er gekeken naar wat voor probleemgedrag de leerlingen van de interventiegroep en controlegroep laten zien en kan men zo deze observaties gebruiken voor het onderzoek. Om de betrouwbaarheid van dit meetinstrument te verhogen wordt er ook gebruik gemaakt van beeldmateriaal zodat alles achteraf bekeken kan worden. Dit zorgt er voor dat je als observator niet per ongeluk iets mist. Door dit meetinstrument aan het begin en aan het einde van de interventie te doen wordt er aan het einde van het onderzoek een balans opgemaakt of er een verbetering heeft plaatsgevonden op het gebied van het externaliserend probleemgedrag of niet. Goed om te weten voor ons doel.

Interventie

De interventie zal gedurende zes weken plaats gaan vinden bij klas HavoVwo1H op het Markenhage College. Dit zal in de periode van 05-03-18 tot 15-04-18 zijn. In deze zes weken tijd zal er elke week 2 lesuren met de klas gewerkt worden met een blokuur. De interventie met als hoofdonderwerp "samenwerkend leren" wordt uitgevoerd vanuit de vijf sleutelbegrippen van Ebbens en Ettekoen (2005). Om deze sleutelbegrippen wat toegankelijker te maken richting de lesvoorbereidingen is er in figuur 1. te zien wat er bij elk sleutelbegrip verwacht wordt.

Figuur 1. Vijf sleutelbegrippen van samenwerkend leren volgens Ebbens en Ettekoen (2005)

Basisprincipes coöperatief leren	
Positieve wederzijdse afhankelijkheid	De leerlingen <u>hebben elkaar nodig</u> om tot een succesvol doel te komen waarbij inzet en inspanning essentieel is voor de groep, zowel de 'betere' als de 'zwakkere' leerlingen (heterogene groepen)
Individuele verantwoordelijkheid	Verantwoordelijkheidsgevoel <u>individuele bijdrage</u> aan groeps- en samenwerkingsopdrachten
Directe interactie	Met elkaar <u>overleggen</u> , elkaar <u>helpen</u> , elkaar <u>steunen</u> , gedachten uitwisselen, onderling contact
Samenwerkingsvaardigheden	Er wordt aandacht besteedt aan de samenwerking tussen de leerlingen door middel van het toepassen van coöperatief leren
Evaluatie van het groepsproces	Terugkijken op eigen handelen, reflecteren, wat hebben we geleerd, hoe verliep de samenwerking, leerlingen de kans om hun ervaringen te delen

Daarnaast bevat de interventie over samenwerkend leren voornamelijk ook het leren samen reguleren. Waarom is dit zo nou belangrijk? Het wordt namelijk zelfs benadrukt in de landelijke doelstelling van LO. Het Human Movement and Sports in 2028 (HM&S) beschrijft in deze doelstelling dat leerlingen in een opvoedkundig perspectief meervoudig bekwaam moeten raken in sport- en bewegingsactiviteiten om zo een blijvende actieve en gezonde leefstijl te ontwikkelen (Brouwers, et al., 2011). Om ervoor te zorgen dat kinderen en leerlingen succesvol kunnen deelnemen aan sport- en bewegingssituaties moeten ze dus meervoudig bekwaam worden gemaakt. Dat meervoudig bekwaam worden wordt concreter uitgewerkt naar onder andere het beter leren bewegen, samen verantwoord bewegen en bewegen reguleren. Leerlingen moeten al binnen de lessen bewegingsonderwijs samen bewegen leren reguleren. Daarnaast om ook de beweegcultuur buiten de schoolcontext op gang te kunnen houden, is er baat bij scheidsrechters, coaches en organisatoren van sport en spel. Het is de taak van de docent LO om leerlingen voor te bereiden op dit soort rollen om zo de Nederlandse beweegcultuur te kunnen blijven handhaven. De interventies van dit onderzoek bevatten daarom voornamelijk het leren reguleren van verschillende speldomeinen. In de planning hieronder is te zien welke speldomeinen allemaal aan bod komen tijdens de interventie. In de lesvoorbereidingen (zie bijlage I.VII) is te zien welke werkvormen en wat voor organisaties voor de lessenreeks samenwerkend leren zijn gekozen. Aan de hand van deze interventie over samenwerkend leren wordt er met dit onderzoek gekeken of er in zes weken tijd verbetering te zien is in het pedagogisch klimaat van klas Havo Vwo 1H. De lessen zullen zoals hierboven beschreven allerlei verschillende spellen en sporten bevatten met allen als doel het leren samenwerken en spelen te bevorderen binnen de groep leerlingen. De controle groep krijgt gewoon normale lessen

lichamelijke opvoeding tijdens deze interventie en zullen geen werkvormen van samenwerkend leren ondergaan. Hieronder is de planning van de interventieweken in een tabel weergegeven;

Bijlage I.I

Planning onderzoeksgroep HV1H:

<u>Datum</u>	<u>Planning voormeting</u>	<u>Meetinstrument</u>	<u>Opmerking:</u>
26-02-2018	Week 0: enkel uur 5^e lesuur	Vragenlijst sociogram & klimaatschaal invullen + de les filmen voor observatiekaart	Zoveel mogelijk leerlingen de vragenlijsten af laten nemen in dit enkel uur.
27-02-2018	Week 0: blokuur 3^e en 4^e lesuur	Vragenlijst sociogram & klimaatschaal invullen	Mogelijkheid om de overige/afwezige leerlingen de vragenlijsten nog in te laten vullen.
<u>Planning interventie</u>		<u>Onderwerp</u>	<u>Lesonderdelen</u>
06-03-2018	Week 1: blokuur	Introductie samenwerkend leren	Samenwerkingsbanen
13-03-2018	Week 2: blokuur	Leren samen reguleren	Doelspelen
20-03-2018	Week 3: blokuur	Leren samen reguleren	Terugslagspelen <i>Zie</i>
27-03-2018	Week 4: blokuur	Leren samen reguleren	Inblijf- uitmaakspelen
03-04-2018	Week 5: blokuur	Leren samen reguleren	Kleine spelen
10-04-2018	Week 6: blokuur	Leren samen reguleren TEST	Alle onderdelen in het klein
<u>Datum</u>	<u>Planning nameting</u>	<u>Meetinstrument</u>	<u>Opmerking:</u>
16-04-2018	Week 7: enkel uur	De les filmen voor nameting observatiekaart	
17-04-2018	Week 7: blokuur nameting afnemen	Vragenlijst sociogram & klimaatschaal invullen	Alle leerlingen de vragenlijsten af laten nemen in dit blokuur.

Bijlage I.II

Planning controlegroep MH1E:

<u>Datum</u>	<u>Planning voormeting</u>	<u>Meetinstrument</u>	<u>Opmerking:</u>
27-02-2018	Week 0: blokuur 3^e en 4^e lesuur	Vragenlijst sociogram & klimaatschaal invullen + de les filmen voor observatiekaart	Zoveel mogelijk leerlingen de vragenlijsten af laten nemen in dit blokuur.
02-03-2018	Week 0: enkluur 4^e lesuur	Vragenlijst sociogram & klimaatschaal invullen	Mogelijkheid om de overige/afwezige leerlingen de vragenlijsten nog in te laten vullen.
<u>Datum</u>	<u>Planning nameting</u>	<u>Meetinstrument</u>	<u>Opmerking:</u>
17-04-2018	Week 7: blokuur nameting afnemen 3^e en 4^e lesuur	Vragenlijst sociogram & klimaatschaal invullen + de les filmen voor observatiekaart	Zoveel mogelijk leerlingen de vragenlijsten af laten nemen in dit blokuur.
20-04-2018	Week 7: enkel uur 4^e lesuur	Vragenlijst sociogram & klimaatschaal invullen	Mogelijkheid om de overige/afwezige leerlingen de vragenlijsten nog in te laten vullen.

Analyse van onderzoeksgegevens

De vragenlijsten worden met elkaar vergeleken door de scores te verwerken in Excel en daarmee grafieken en tabellen te maken. Doordat er gescoord wordt met 1,2,3 of 4, bij de klimaatschaal kunnen er gemiddeldes per vraag, maar ook gemiddeldes van de hele klas worden berekend. Daarnaast kan de absolute effectgrootte berekend worden gebaseerd op het gemiddelde, de standaarddeviatie en de groepsgrootte. De effectgrootte kan gemeten worden met de effectgrootte calculator van Excel of door zelf de stappen met rekensommen af te gaan. De effectgrootte zegt iets over de sterkte van het effect van de interventie. Door deze scoringsmethodes is de voor- en eindmeting goed met elkaar te vergelijken. De observatielijst van het externaliserend probleemgedrag is met een turfsysteem. Hiermee worden er ook in Excel grafieken en tabellen gemaakt van het aantal keer dat het voorkomt in de klas bij de nulmeting en bij de eindmeting. Het turfsysteem wordt niet persoonlijk toegepast maar klassikaal. Er wordt gekeken naar hoe vaak bepaald externaliserend probleemgedrag voorkomt bij beide klassen tijdens een les. Wie het probleemgedrag laat zien is niet relevant voor het onderzoek omdat er gekeken wordt naar de gehele klas verbetering. De gegevens van de sociogram zullen in een sociomatrix terechtkomen waarin duidelijk te zien is wie er met wie het liefst samenwerkt en wie liever niet met wie. Al deze gegevens kunnen allen in duidelijke grafieken en tabellen weergegeven worden voor dit onderzoek.

Literatuurlijst:

- Alkema, E. (2011). *Meer dan onderwijs*. Assen: Uitgeverij van Gorcum.
- Bateman, B., & Golly, A. (2008). *Waar komt dat gedrag vandaan?* Pica.
- Brouwers, B., Aldershof, A., Bax, H., van Berkel, M., van Dokkum, G., Mulder, M. J., & Nienhuis, J. (2011). Human Movement and Sports in 2028. *SLO*, 75.
- calculator, E. (2018). Effectgrootte calculator. Eindhoven, Noord-Brabant, Nederland.
- Delfos, M. (2012). *kinderen en gedragsproblemen*. Uitgeverij S.W.P. B.V.
- Donkers, A. (2003). *Klimaatschaal.nl* B.V. Opgehaald van <https://www.klimaatschaal.nl/Pedagogisch-klimaat>
- Ebbens, S., & Ettekoven, S. (2005). *Effectief leren Basisboek*. Groningen: Noordhoff Uitgevers B.V.
- Förrer, M., & Jansen, L. (2010). *Coöperatief leren binnen passend onderwijs*. Amersfoort: CPS onderwijsontwikkeling en advies.
- Kerpel, A. (2014, Juni 1). *wij-leren.nl*. Opgehaald van <https://wij-leren.nl/pedagogisch-klimaat-artikel.php>
- Naaijken, H. (2010). De klimaatschaal dwingt de docent tot reflectie. *Vector Magazine*, 23-24.
- Sipman, G. (2009). *Professioneel pedagogisch handelen*. Boom Lemma Uitgevers.
- Stevens, L. (1997). *Overdenken en doen*. 's-Gravenhage: Procesmanagement Primair Onderwijs (PMPO).
- van Acker, J. (1995). *Gedrags- en opvoedingsproblemen*. Bohn Stafleu van Loghum.
- Van Vught, J. M. (2002). *Coöperatief leren binnen adaptief onderwijs*. Baarn: HBuitgevers.
- Weeldenburg, G., Zondag, E., & De Kok, F. (2016). *Spelinzicht*. Eindhoven: Jan Luitings Fonds.

Vragenlijst

Naam leerling:

.....

Klas:

.....

Je mag zelf kiezen welke namen je opschrijft. Meerdere antwoorden zijn ook goed!

Met wie werk je graag samen in de gymles?

.....

Met wie werk je niet graag samen in de gymles?

.....

Met wie werk je graag samen buiten de gymles?

.....

Met wie werk je niet graag samen buiten de gymles?

.....

Dankjewel voor het invullen!

Meneer Goossens

Stagiaire lichamelijke opvoeding Markenhage College

Bijlage I.IV Operationaliseren observatiekaart externaliserend probleemgedrag

Definitie van concepten uit onderzoeksvraag	Dimensies	Indicator	Observatie categorie
J. van Acker (1995) omschrijft externaliserend probleemgedrag als <u>onaandachtig, impulsief, overactief, vijandig en agressief</u> gedrag. Agressief gedrag kan fysiek of verbaal zijn. Externaliserend gedrag is naar buiten gericht en de omgeving heeft er last van.	Onaandachtig	Anderen storen	Leerling X stoort andere leerling
		Niet luisteren	Leerling X luistert niet naar de docent
	Impulsief	Roepen	Leerling X roept door de zaal
		Geluiden maken	Leerling X maakt ongebruikelijke geluiden
		Gillen	Leerling X gilt door de zaal
		Weglopen	Leerling x loopt weg
	Overactief	Wiebelen	Leerling X zit te wiebelen op de bank
		Voor de beurt praten	Leerling X praat voor zijn beurt
	Vijandig	Brutaal zijn	Leerling X is brutaal richting anderen
		Verzet tegen regels	Leerling X verzet zich tegen gestelde regels
		Zeuren	Leerling X zeurt
		Intimideren	Leerling X intimideert andere leerling
		Ruzie maken	Leerling X maakt ruzie met andere leerling
		Vernederen	Leerling X vernedert andere leerling
	Agressief (fysiek)	Boos worden	Leerling X wordt boos
		Gooien/kapot maken van spullen	Leerling X gooit met spullen of maakt ze kapot
		Slaan	Leerling X slaat andere leerling
		Schoppen	Leerling X schopt andere leerling
		Knijpen	Leerling X knijpt andere leerling
	Agressief (verbaal)	Vloeken	Leerling X vloekt
		Schelden	Leerling X scheld tegen een andere leerling Leerling X scheld (niet tegen een andere leerling)
		Bedreigen	Leerling X bedreigt een andere leerling

Bijlage I.V Geoperationaliseerde observatielijst

Externaliserend probleemgedrag		Turflijst
Onaandachtig	Leerling X stoort andere leerling	
	Leerling X luistert niet naar de docent	
Impulsief	Leerling X roept door de zaal	
	Leerling X maakt ongebruikelijke geluiden	
	Leerling X gilt door de zaal	
	Leerling x loopt weg	
Overactief	Leerling X zit te wiebelen op de bank	
	Leerling X praat voor zijn beurt	
Vijandig	Leerling X is brutaal richting anderen	
	Leerling X verzet zich tegen gestelde regels	
	Leerling X zeurt	
	Leerling X intimideert andere leerling	
	Leerling X maakt ruzie met andere leerling	
	Leerling X vernederd andere leerling	
Agressief (fysiek)	Leerling X wordt boos	
	Leerling X gooit met spullen of maakt ze kapot	
	Leerling X slaat andere leerling	
	Leerling X schopt andere leerling	
	Leerling X knijpt andere leerling	
Agressief (verbaal)	Leerling X vloekt	
	Leerling X scheld tegen een andere leerling	
	Leerling X scheld (niet tegen een andere leerling)	
	Leerling X bedreigt een andere leerling	

Bijlage 1 De vragenlijst Klimaatschaal

KLIMAATSCHAAL

voor de bovenbouw van het basisonderwijs het voortgezet onderwijs en het
middelbaar beroepsonderwijs.

1. Naam leerling: voornaam tussenvoegsel achternaam

2. Naam school: _____

3. Klassencode (naam van de klas): _____

4. Geslacht (omcirkel het cijfer): ☐ 1 jongen ☐ 2 meisje

5. Type onderwijs (omcirkel het cijfer dat van toepassing is):

☐ 1	Basisonderwijs
☐ 2	SBAO (speciaal basisonderwijs)
☐ 3	Praktijkonderwijs
☐ 4	Assistentenleerweg
☐ 5	VMBO basisberoepsgerichte leerweg
☐ 6	VMBO basisberoepsgerichte leerweg met LWO
☐ 7	VMBO kaderberoepsgerichte leerweg
☐ 8	VMBO kaderberoepsgerichte leerweg met LWO
☐ 9	VMBO gemengde leerweg

☐ 10	VMBO gemengde leerweg met LWO
☐ 11	VMBO theoretische leerweg
☐ 12	VMBO theoretische leerweg met LWO
☐ 13	HAVO/VWO/atheneum/Gymnasium
☐ 14	REC scholen
☐ 15	MBO niveau 1 en 2
☐ 16	MBO niveau 3 en 4
☐ 17	Anders nL:

6. In welke groep of leerjaar zit je? (cijfer omcirkelen):

1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---

7. Datum van invullen (ddmmjjjj) bv 23042006:

--	--	--	--	--	--	--	--

Toelichting.

Het algemeen gedeelte gaat over de klas of groep waarin jij zit, maar met verschillende leraren. Het specifieke gedeelte gaat over de leraar waarover je deze vragenlijst moet invullen. Elke vraag heeft vier antwoordmogelijkheden met de volgende betekenis:

1 = komt nooit of bijna nooit voor

2 = komt soms voor

3 = komt regelmatig voor

4 = komt vaak voor

Omcirkel voor elke vraag het antwoord dat van toepassing is. Denk niet te lang na, je eerste indruk is meestal de beste.

Algemeen gedeelte over je klas

		(bijna) nooit	soms	regel- matig	vaak
1	Ik vind mijn klas leuk	1	2	3	4
2	Leerlingen in deze klas maken ruzie met elkaar	1	2	3	4
3	Ik kan goed met de meeste klasgenoten opschieten	1	2	3	4
4	Er zijn leerlingen in onze klas die spullen van anderen kapot maken	1	2	3	4
5	Bij moeilijkheden word ik door klasgenoten geholpen	1	2	3	4
6	Er zijn leerlingen uit onze klas die elkaar buiten schooltijd lastig vallen	1	2	3	4
7	Er zijn leerlingen in deze klas die elkaar uitschelden	1	2	3	4
8	In deze klas worden leerlingen gepest	1	2	3	4
9	In deze klas roddelen leerlingen over elkaar	1	2	3	4
10	Er zijn leerlingen in onze klas die elkaar wel eens slaan of schoppen	1	2	3	4
11	Ik voel me in deze groep op mijn gemak	1	2	3	4
12	Ik voel dat ik bij deze groep hoor	1	2	3	4
13	Ik werk graag samen met een klasgenoot aan een opdracht	1	2	3	4
14	Ik vind de leerlingen in mijn klas aardig	1	2	3	4
15	In deze klas word je uitgelachen als je een verkeerde vraag stelt	1	2	3	4
16	Ik denk dat mijn klasgenoten mij wel aardig vinden	1	2	3	4

Specifiek gedeelte over leraar (naam invullen):**hij/zij geeft het vak:**

		(bijna) nooit	soms	regel- matig	vaak
1	Er wordt in deze klas bij deze leraar veel lawaai gemaakt tijdens de lessen	1	2	3	4
2	Ik heb graag les van deze leraar. De lessen van deze leraar vind ik prettig	1	2	3	4
3	Omdat het zo onrustig is tijdens de les van deze leraar kan ik in deze klas moeilijk opletten	1	2	3	4
4	Ik vind dat de lessen bij deze leraar rommelig verlopen	1	2	3	4
5	Ik vind deze leraar aardig	1	2	3	4

6	Het kost deze leraar veel tijd om de klas rustig te krijgen	1	2	3	4
7	Deze leraar vindt het leuk om aan onze klas les te geven	1	2	3	4
8	Deze leraar heeft een goede bui	1	2	3	4
9	Deze leraar zegt regelmatig dat de leerlingen goed gewerkt hebben	1	2	3	4
10	Bij deze leraar is het rustig tijdens de les	1	2	3	4

11	Deze leraar stelt de leerlingen op hun gemak als ze een proefwerk moeten maken	1	2	3	4
12	Bij deze leraar is het in de klas is het rustig genoeg om vlug met de les te beginnen	1	2	3	4
13	Bij deze leraar kan ik met mijn problemen terecht	1	2	3	4
14	Deze leraar besteedt voldoende tijd aan alle leerlingen	1	2	3	4
15	Deze leraar laat duidelijk merken als je iets goed hebt gedaan	1	2	3	4

16	Deze leraar heeft belangstelling voor de leerlingen	1	2	3	4
17	Deze leraar helpt je als je iets niet kan	1	2	3	4

Bedankt voor het invullen!

Bijlage I.VII Lesvoorbereidingen.

Naam student: Pim Goossens
Klas: HV1H
FSH-stagedocent:
Tijd: 10.30-12.10

School: Markenhage College
Naam schoolpracticumdocent:
Datum:
Aantal leerlingen: 28 J / M

Lesvoorbereidingsformulier

Lesopdracht: in termen van het beïnvloeden van bewegingsgedrag

Week 1: Les 1 van de interventie 'Samenwerkend leren' met deze klas. Vandaag een introductie op het leren samenwerken met: samenwerkingsbanen.

Beginsituatie: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)

Gedrag: Samenwerken

Inhoud: Samenwerkingsbaan doorlopen

Conditie: 3 teams, 3 dezelfde banen, samenwerken vereist.

Criteria: De leerlingen zijn aan het begin van de les ingedeeld vanuit de uitkomsten van de sociogram dus werken graag samen met elkaar.

Bewegen regelen: De leerlingen hebben tijdens de inleiding te horen gekregen dat ze moeten samenwerken, de baan kennen ze nog niet.

Doelstelling: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)

Bewegen verbeteren:

Gedrag: Samenwerken

Inhoud: Samenwerkingsbaan doorlopen

Conditie: 3 teams, 3 dezelfde banen, samenwerken vereist.

Criteria: De leerlingen hebben aan het einde van de les veel in samenwerkingsverband gewerkt en hebben dit gedaan met leerlingen waarmee ze graag samenwerken.

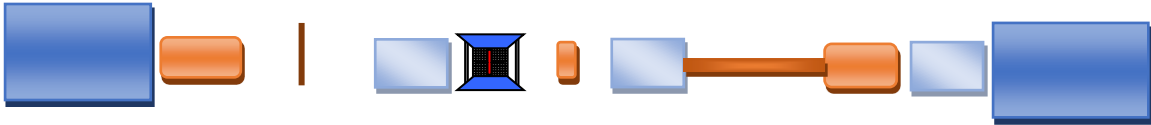
Bewegen regelen:

Leerlingen leren met elkaar, een redelijk grote groep, te regelen hoe ze naar de overkant moeten komen. Dit kan alleen de groep zijn, maar het kan ook zo zijn dat ze met materialen moeten werken of zonder te praten. Teamwork is vereist!

Er wordt gewerkt aan positieve wederzijdse afhankelijkheid, individuele verantwoordelijkheid, directe interactie en samenwerkingsvaardigheden.

Bewegen beleven:

Leerlingen helpen elkaar en zorgen dat iedereen (op eigen niveau) naar de overkant komt.

Organisatie: de gekozen werkorganisaties tekenen voor onderwijsleermiddelen, leerlingen en leerkracht	Materiaallijst: per onderdeel aangeven aard en aantal van de onderwijsleermiddelen
Dikke mat – kast – trapezezwaai – matje – mini trampo – bok – matje – bank – kast – dikke mat Dikke mat – kast – trapezezwaai – matje – mini trampo – kast – bank – touwen – dikke mat 	2 matten 2 ringen 2 trapezes 4 kasten 4 planken 2 bokken 4 banken matjes 4 pionnen 2 basketballen 4 touwtjes 2 badminton rackets 4 tennisballen 2 volleyballen 2 paaltjes

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm:	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
Het grote oversteek spel	Samenwerken. drie teams, +/- gelijkwaardige teams qua lengte en jongens-meisjes verhouding. OF zelf verdelen als dat lukt <i>Stel team A heeft 20 strafpunten, en team B 40. Maar team B was 30 seconden sneller, dan bereken je de eindscore zo: Team A: 20 Team B: $40 + 30 \times 0.5 = 55$ (40+ de helft van 30).</i>	1.Vandaag, het grote oversteek spel. Twee teams worden door de docent gemaakt of zelf verdeeld als dat lukt. Bedoeling: van punt A naar punt B komen. Terwijl je dat doet, mag je grond niet raken (hetzelfde geldt voor het materiaal dat je mee neemt), <u>per misstap 10 strafpunten</u>. Ben je aan de overkant, dan ga je op de billen op de dikke mat zitten en zorg je voor ruimte voor degene die nog na jou springen. Wanneer team A Alles heeft uitgevoerd, en zit op de mat, dan start de stopwatch. Deze blijft lopen tot dat team B ook zit. De tijd die daar uit komt doe je $\times 0,5$ en dat aantal strafpunten krijgt de langzame partij erbij. Punten telling hardop bij houden. leerlingen terug sturen naar startpunt met nieuw materiaal.	<i>Kinderen gaan andere verlinken en maken hierdoor geluid.</i>	<i>Veel coachen op positieve communicatie en leerlingen die elkaar helpen.</i> <i>Hetgeen benoemen wat een leerling niet goed doet (bijv. een leerling moet telkens lachen wat zorgt voor een slechtere groepsprestatie etc.) Maar vooral het positieve stimuleren.</i> <i>Leerlingen moeten op hun billen zitten aan het eind van het parcours. Ook daar mogen ze niet praten.</i> <i>Strafpunten geven, docent let op, zij mogen niet spreken ook niet als ze een ander iets zien doen.</i>

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm:	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
	Telkens punten bij houden en constant kijken hoe je de teams naar elkaar kan trekken zodat het spannend blijft. Laat ze risico's nemen om punten te verdubbelen of juist te verliezen etc. Differentiëren!	Nieuwe uitdaging is niet praten gedurende het parcours. <u>Wordt er gesproken → 10 strafpunten.</u> Extra materiaal: 2 hockeysticks, 2 volleyballen 3. Spel blijft gelijk + Nieuw spel. Daarna de rackets toevoegen. Per team mag 1 leerling met het racket en een bal in de hand (tennisbal) vasthouden. Op de laatste kast mag hij proberen de pion om te slaan van het andere team. De pionnen van deze twee teams staan op een afstandje van elkaar.	Materiaal is groter en zwaarder	<i>Zelf punten bij houden, 10 voor praten, 1 voor materiaal op de grond etc. Evt. een geblesseerde leerling bij laten houden.</i> <i>Let op veiligheid!</i>

		4 Nieuw spel, zelfde regels + extra materiaal en opdracht. Nu een frisbeeër erbij. Idem als de racketspeler Nieuw materiaal mee: matje en badmintonpaaltje <i>Leerlingen tips geven over bijv. een paal door de ringen steken en zo vervoeren, een rekstok in de touwen knopen en zo een zwaai geven en aan de overkant lossen etc.</i>		<i>Aan de hand van het verschil in achterstand kun je de regeling veranderen. Kijk wat de teams nodig hebben om het spannender te maken.</i> <i>Positief blijven over het helpen van elkaar! Heel veel aandacht aan besteden en veel complimenten uitdelen.</i> <i>Gedurende de spellen kun je aan het eind bepaalde boden doen. Bijv: Team A, als jullie dit hele parcours zonder strafpunten kunnen uitvoeren, dan verdubbelt jullie aantal punten, MAAR: lukt dit niet, dan verlies je de helft en staat het andere team nog ruimer voor. Dus, gaan jullie de uitdaging aan en kunnen jullie het gat recht trekken naar team B?</i>
Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm:	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?

5 min.	Alle punten zijn bij elkaar geteld. Groot verschil: Je kunt ze uitdagen om perfect op te ruimen, de hele zaal moet leeg. Is de volgende les nog les dan kun je het spel spelen alles of niets... Dus ze kunnen hun punten verdubbelen of allemaal verliezen en dan zet je er iets tegenover.	Opruimen voor dubbele punten. Of een laatste spel, als het lukt zonder strafpunten dan verdubbelen de totale punten.	<i>Leerlingen ruimen netjes op. Helpen elkaar en doen goed mee. Van beide teams, dus kan je niemand extra punten toekennen.</i> <i>Wel als een groep zit te klooiën, dan kan je een andere groep bijv. de helft van de minpunten weg nemen.</i>	
--------	--	--	---	--

Lesvoorbereidingsformulier

Lesopdracht: in termen van het beïnvloeden van bewegingsgedrag

Week 2: Les 1 Leren samen reguleren: doelspelen

De leerlingen gaan in 3 vakken aan de slag met het leren reguleren van voetbal, unihockey en basketbal.

Beginsituatie: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)

- Gedrag: doelspelen
- Inhoud: Voetbal, unihockey, basketbal
- Conditie: 6 teams, 3 sporten, elk gespeeld op 1/3 helft van de zaal.
- Criteria: De leerlingen kennen dit soort sporten maar zijn nog niet allemaal bekwaam om dit goed te spelen.

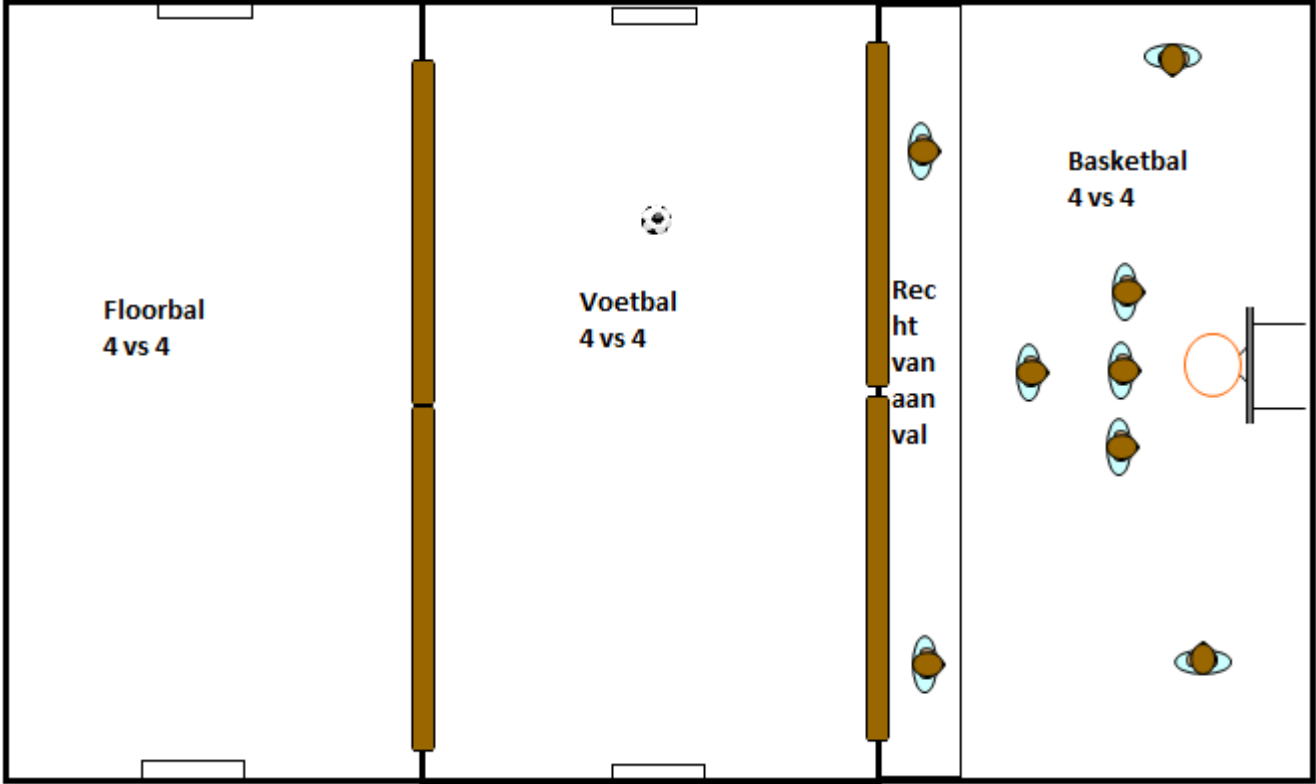
Bewegen regelen: *De leerlingen hebben aan het begin van de les al eens opdrachten gedaan met samenwerking maar nog niet met het zelf reguleren van sporten/spellen*

Doelstelling: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)

- Gedrag: doelspelen
- Inhoud: Voetbal, unihockey, basketbal
- Conditie: 6 teams, 3 sporten, elk gespeeld op 1/3 helft van de zaal.
- Criteria: De leerlingen hebben aan het einde van les weer vorderingen gemaakt binnen de beweeguitdagingen van doelspelen. Denk aan scoren, vrijlopen, overspelen

Bewegen regelen: *De doelstelling van de les is om samen met de leerlingen te gaan kijken of ze met elkaar spelproblemen kunnen oplossen en aanpassen. Tijdens deze eerste les van leren samen reguleren gaan ze dit doen met doelspelen. De leerlingen moeten dus zelf de regels en aanpassingen gaan maken op de sport die ze gaan spelen.*

Er wordt gewerkt aan: Positieve wederzijdse afhankelijkheid, directe interactie, samenwerkingsvaardigheden en de evaluatie van het groepsproces.

Organisatie: de gekozen werkorganisaties tekenen voor onderwijsleermiddelen, leerlingen en leerkracht	Materiaallijst: per lesonderdeel aangeven aard en aantal van de onderwijsleermiddelen
 The diagram illustrates the layout of a sports hall for three different activities: Floorbal 4 vs 4: Located on the left side of the hall. Voetbal 4 vs 4: Located in the middle of the hall, featuring a soccer ball icon. Basketbal 4 vs 4: Located on the right side of the hall, featuring a basketball hoop and an orange circle icon. A vertical brown bar separates the Floorbal and Voetbal areas. Another vertical brown bar separates the Voetbal and Basketbal areas, with the text "Recht van aanval" written vertically next to it. There are small white rectangles at the top and bottom of the Floorbal and Voetbal areas. There are also small blue and orange icons representing players and goals in the Basketbal area.	- 4 banken - Lintjes - Voetbal - Unihockey sticks en bal - Basketbal - 4 goaltjes - pylonnen - Whiteboard

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm:	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
10 min	<i>Opstart:</i> <i>Opstart:</i> nadat iedereen omgekleed is en bij elkaar is komen zitten volgt de instructie over wat we in dit lesuur, maar ook vooral de komende weken gaan doen. De leerlingen komen in een u-vorm met banken voor het bord en de leraar schrijft woorden als samenwerking, behulpzaam, fairplay, op het bord en gaat deze bespreken met de leerlingen over wat zij daar nou van vinden en wat er allemaal belangrijk bij is. Na de uitleg wordt er samen opgebouwd en wordt de klas in 6 teams verdeeld, dit wordt door de docent aan de hand van de sociomatrix van de klas.	- <i>Uitleg over dit lesuur</i> - <i>Voor het bord bespreken over komende weken</i> - <i>Hoe gaan we dit doen?</i> - <i>Organisatietekening op whiteboard</i> - <i>Alle leerlingen laten opbouwen</i> - <i>Aansturen als dit niet lukt.</i> - <i>Groepen verdeling</i> - <i>Aan de slag!</i>	- <i>Sommige leerlingen helpen niet mij met opbouwen.</i> - <i>Leerlingen luisteren niet naar de groepsindeling</i>	- Deze leerlingen erop aanspreken en een specifieke taak geven. - Dit voorkomen door aan het begin van de les al groepjes te hebben gemaakt. Ze staan dus op papier.

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm:	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?

50min 5min per ronde	Startregels voetbal: - Niet met de handen - Max. 3 vs 3 Startregels unihockey: - Stick niet boven knie/heuphoogte - Max. 3 vs 3 - Veiligheid voor alles! Startregels basketbal: - Bal niet uit de handen slaan - Armlengte afstand houden - Eerst recht van aanval dan pas scoren. Deze regels worden voor iedereen standaard gehanteerd. De rondes duren 5 min. en we proberen gewoon om zoveel mogelijk teams tegen elkaar te laten spelen en met andere doelspelen. De opdracht voor de leerlingen is om samen met je team en tegenstander de wedstrijd op te starten, eventueel regels toe te voegen en te beëindigen op een eerlijke manier. De docent stuurt alleen het toernooischema, neemt geen beslissingen bij partijtjes, grijpt alleen in waar nodig de veiligheid gevaar brengt. Ik hoop met deze werkvorm leuke en creatieve dingen te gaan zien, met daarnaast een plezierige en samenwerkende klas!	- Klassikaal bij elkaar voor het bord na het opbouwen. - Uitleg over de spellen en het reguleren ervan. - Teams verdelen over de spellen en aan de slag. - Eventueel geblesseerde leerlingen scheidsrechter laten zijn! - Als er een kant klaar is daar even helpen aansturen. - Tijdens de eerste wissel even tips en complimenten geven en dan weer aan de slag. - Teams helpen waar nodig. - Tussen elke ronde is er een evaluatiemoment met elk veldje om de regels te bespreken en eventueel aan te passen. - Aan het einde van de les bespreken we de les met z'n alle en kijken we terug op hetgeen wat we besproken hebben over samenwerken Afronden en opruimen	- <i>Ik verwacht dat er een verschil komt in enthousiaste en minder enthousiaste leerlingen.</i> - <i>Ik verwacht dat sommige leerlingen heel hard kunnen schieten en slaan met de bal.</i> - <i>het kan gebeuren dat beide teams niks weten om te veranderen of toe te voegen.</i>	- <i>Hier krijg je eigenlijk altijd wel mee te maken, maar ik hoop dat doordat ze zelf de regels mogen maken en aanpassen ze het spelletje voor iedereen leuk maken. Lukt dat niet? Kan ik als docent dit natuurlijk aansturen.</i> - <i>Op een positieve manier aanspreken en vragen naar het gevoel van veiligheid van de tegenstander. Kan hier iets op bedacht worden zodat beide kampen tevreden zijn?</i> - <i>Ik zorg dat ik als docent hier alert voor ben en help ze a.d.h.v. vragen op weg. Een direct antwoord ga ik ze niet zomaar geven.</i>
--------------------------------	---	--	---	---

Naam student: Pim Goossens
Klas: LO4A
FSH-stagedocent:
Tijd: 10.30-12.10

School: Markenhage College
Naam schoolpracticumdocent:
Datum:
Klas: HV1H
M

Aantal leerlingen: 28 J

Lesopdracht: in termen van het beïnvloeden van bewegingsgedrag

Week 3: les 2 Leren samen reguleren: Terugslagspelen

De leerlingen gaan in 3 vakken aan de slag met het leren reguleren van Badminton, minitennis, tafeltennis

Beginsituatie: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)

- Gedrag: Terugslagspelen
- Inhoud: Badminton, minitennis, tafeltennis
- Conditie: 6 teams, 3 sporten, elk gespeeld op 1/3 helft van de zaal.
- Criteria: De leerlingen kennen dit soort sporten maar zijn nog niet allemaal bekwaam om dit goed te spelen.

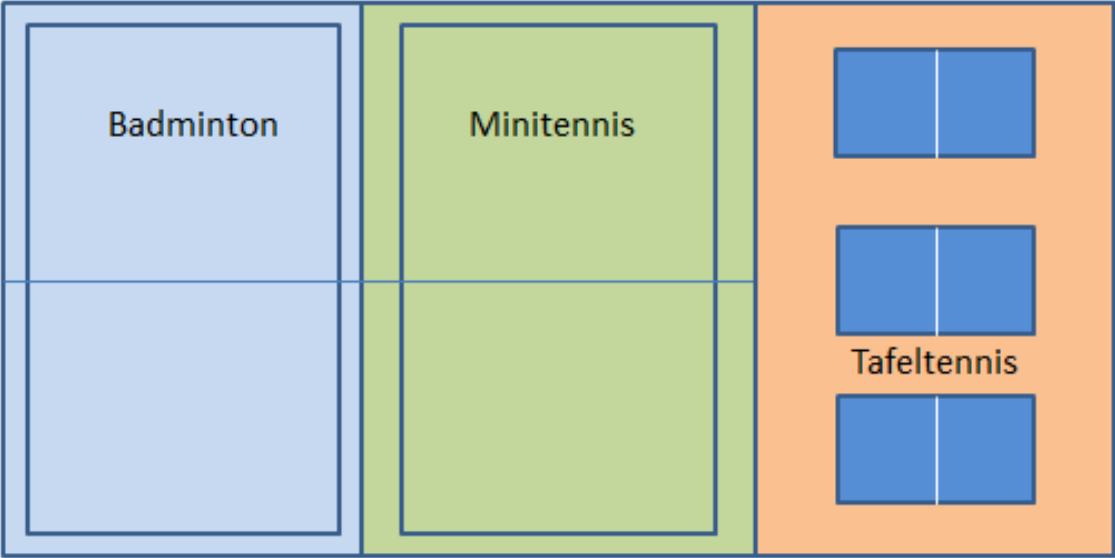
Bewegen regelen: *De leerlingen hebben aan het begin van de les al eens opdrachten gedaan met samenwerking maar nog niet met het zelf reguleren van sporten/spellen*

Doelstelling: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)

- Gedrag: Terugslagspelen
- Inhoud: Badminton, minitennis, tafeltennis
- Conditie: 6 teams, 3 sporten, elk gespeeld op 1/3 helft van de zaal.
- Criteria: De leerlingen hebben aan het einde van les weer vorderingen gemaakt binnen de beweeguitdagingen van terugslagspelen. Denk aan balbaanherkenning, gericht spelen, positioneel

Bewegen regelen: *De doelstelling van de les is weer om samen met de leerlingen te gaan kijken of ze met elkaar spelproblemen kunnen oplossen en aanpassen. Tijdens deze 2e les van leren samen reguleren gaan ze dit doen met terugslagspelen. De leerlingen moeten dus zelf regels en aanpassingen gaan maken op de sport die ze gaan spelen.*

Er wordt gewerkt aan: Positieve wederzijdse afhankelijkheid, directe interactie, samenwerkingsvaardigheden en de evaluatie van het groepsproces.

Organisatie: de gekozen werkorganisaties tekenen voor onderwijsleermiddelen, leerlingen en leerkracht	Materiaallijst: per onderdeel aangeven aard en aantal van de onderwijsleermiddelen
	- <i>Badmintonnet, rackets en shutjes</i> - <i>Laag volleybalnet, rackets en tennisballen</i> - <i>3 tafeltennistafels, batjes en balletjes</i> - <i>Whiteboard</i>

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm:	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
10 min	<i>Opstart:</i> nadat iedereen omgekleed is en bij elkaar is komen zitten volgt de instructie over wat we in dit lesuur gaan doen. Na de uitleg wordt er samen opgebouwd en wordt de klas in 4 groepen verdeeld, dit wordt zelfstandig gedaan. Lukt dit niet? Dan doet de docent het met nummering.	- <i>Uitleg over dit lesuur</i> - <i>Hoe gaan we dit doen?</i> - <i>Organisatietekening op whiteboard</i> - <i>Alle leerlingen laten opbouwen</i> - <i>Aansturen als dit niet lukt.</i> - <i>Groepen verdeling</i> - <i>Aan de slag!</i>	- <i>Sommige leerlingen helpen niet mij met opbouwen.</i> - <i>De groepen worden niet gelijk verdeeld omdat vriendjes en vriendinnetjes bij elkaar willen.</i>	- Deze leerlingen erop aanspreken en een specifieke taak geven. - Als het zelfstandig niet lukt dan geeft de docent nummers van 1 t/m 4 en worden zo de groepen verdeeld

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm:	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
-------------------	--------------------------------------	-------------	------------------	-------------

50min 5min per ronde	Startregels Badminton: - 1x raken per persoon per keer - Alleen met het racket spelen Startregels minitennis: - 1x raken per persoon per keer - Alleen met het racket spelen - Mag 1x stuiteren Startregels tafeltennis: - 1x raken per persoon per keer - Alleen met het racket spelen - Mag 1x stuiteren Deze regels worden voor iedereen standaard gehanteerd. De rondes duren 5 min. en we proberen gewoon om zoveel mogelijk teams tegen elkaar te laten spelen en met andere doelspelen. De opdracht voor de leerlingen is om samen met je team en tegenstander de wedstrijd op te starten, eventueel regels toe te voegen en te beëindigen op een eerlijke manier. De docent stuurt alleen het toernooischema, neemt geen beslissingen bij partijtjes, grijpt alleen in waar nodig de veiligheid gevaar brengt.	- Klassikaal bij elkaar voor het bord na het opbouwen. - Uitleg over de spellen en het reguleren ervan. - Teams verdelen over de spellen en aan de slag. - Eventueel geblesseerde leerlingen scheidsrechter laten zijn! - Als er een kant klaar is daar even helpen aansturen. - Tijdens de eerste wissel even tips en complimenten geven en dan weer aan de slag. - Teams helpen waar nodig. - Afronden en opruimen Ik hoop met deze werkvorm leuke en creatieve dingen te gaan zien, met daarnaast een plezierige en samenwerkende klas!	- <i>Ik verwacht dat er een verschil komt in enthousiaste en minder enthousiaste leerlingen.</i> - <i>Ik verwacht dat sommige leerlingen veel beter zijn dan anderen en zij hier geen rekening mee houden.</i> - <i>het kan gebeuren dat beide teams niks weten om te veranderen of toe te voegen.</i>	- <i>Hier krijg je eigenlijk altijd wel mee te maken, maar ik hoop dat doordat ze zelf de regels mogen maken en aanpassen ze het spelletje voor iedereen leuk maken. Lukt dat niet? Kan ik als docent dit natuurlijk aansturen.</i> - <i>Op een positieve manier aanspreken en vragen naar het gevoel van veiligheid van de tegenstander. Kan hier iets op bedacht worden zodat beide kampen tevreden zijn?</i> - <i>Ik zorg dat ik als docent hier alert voor ben en help ze a.d.h.v. vragen op weg. Een direct antwoord ga ik ze niet zomaar geven.</i>
--------------------------------	--	--	--	---

Naam student: Pim Goossens
 Klas: LO4A
 FSH-stagedocent:
 Tijd: 10.30-12.10

School: Markenhage College
 Naam schoolpracticumdocent:
 Datum:
 Klas: HV1H
 J M
 Aantal leerlingen: 28

Lesopdracht: in termen van het beïnvloeden van bewegingsgedrag

Week 4: les 3 Leren reguleren: Inblijf- uitmaakspelen

Vandaag zullen we in 2 helften bezig zijn met trefbalspelen en het reguleren hiervan door de leerlingen zelf.

1. *Kastentrefbal*
2. *pylonentrefbal*

Beginsituatie: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)

- *Gedrag: Inblijf- en uitmaakspelen*
- *Inhoud: Trefbalspelen*
- *Conditie: 4 teams, 2 trefbalspellen, elk gespeeld op 1 helft van de zaal.*
- *Criteria: De leerlingen kennen dit soort trefbalspelen en zijn bekwaam om een bal te gooien en te ontwijken.*

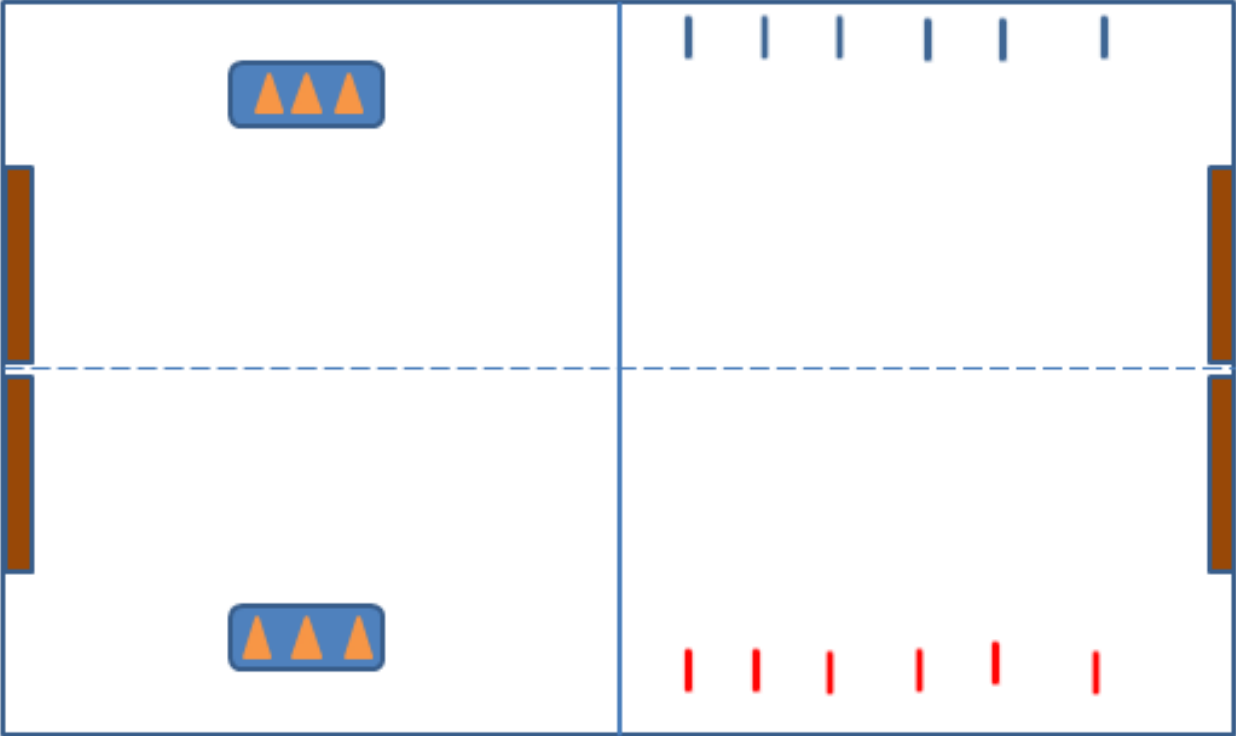
Bewegen regelen: *De leerlingen hebben aan het begin van de les al eens meer kennis gemaakt met het zelf reguleren van spellen,*

Doelstelling: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)

- *Gedrag: Inblijf- en uitmaakspelen*
- *Inhoud: Trefbalspelen*
- *Conditie: 4 teams, 2 trefbalspellen, elk gespeeld op 1 helft van de zaal.*
- *Criteria: De leerlingen hebben aan het einde van les weer vorderingen gemaakt binnen de beweegproblemen: "lopen door bedreigd gebied" en "Mikken(Gericht spelen)"*

Bewegen regelen: *Vandaag gaan ze dit weer doen alleen dan nog wat serieuzer en met meer aantallen leerlingen. Mijn doelstelling van de les is om te zien dat de leerlingen met elkaar spelproblemen kunnen oplossen en aanpassen. Lijkt me een leuke uitdaging.*

Er wordt gewerkt aan: *Positieve wederzijdse afhankelijkheid, directe interactie, samenwerkingsvaardigheden en de evaluatie van het groepsproces.*

Organisatie: de gekozen werkorganisaties tekenen voor onderwijsleermiddelen, leerlingen en leerkracht	Materiaallijst: per lesonderdeel aangeven aard en aantal van de onderwijsleermiddelen
	- 4 banken - 2 kasten - 6 oranje pylonen - 12 kegels - Zachte foamballen - Whitboard

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm:	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
10 min	<i>Opstart:</i> nadat iedereen omgekleed is en bij elkaar is komen zitten volgt de instructie over wat we in dit lesuur gaan doen. Na de uitleg wordt er samen opgebouwd en wordt de klas in 4 groepen verdeeld, dit wordt zelfstandig gedaan. Lukt dit niet? Dan doet de docent het met nummering.	- <i>Uitleg over dit lesuur</i> - <i>Hoe gaan we dit doen?</i> - <i>Organisatietekening op whiteboard</i> - <i>Alle leerlingen laten opbouwen</i> - <i>Aansturen als dit niet lukt.</i> - <i>Groepen verdeling</i> - <i>Aan de slag!</i>	- <i>Sommige leerlingen helpen niet mij met opbouwen.</i> - <i>De groepen worden niet gelijk verdeeld omdat vriendjes en vriendinnetjes bij elkaar willen.</i>	- Deze leerlingen erop aanspreken en een specifieke taak geven. - Als het zelfstandig niet lukt dan geeft de docent nummers van 1 t/m 4 en worden zo de groepen verdeeld

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm:	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?

30min 3x 10min	Startregels Kastentrefbal & pylonentrefbal: - Geen slingerworpen - Direct vanuit de lucht geraakt = af! - Via de grond of muur = niet af! - Pylon om? = hele team terug in het veld - Iedereen van je tegenstanders afgegooid of alle 3 de pylonen om = winst! - Niet lopen met de bal! De leerlingen krijgen deze startregels om mee te beginnen. Ze spelen hiermee 1 potje. Na dit potje gaan ze met beide teams bij elkaar zitten om te kijken wat ze nu kunnen toevoegen of aanpassen om het spelletje leuker/spannender te maken? Ze moeten verplicht 1 regel toevoegen of aanpassen, dan pas mogen ze verder spelen. De regel wordt pas toegepast als iedereen ermee instemt. De scores worden op het bord bijgehouden. Na 10min met de klok door wisselen. De regels blijven staan en het team dat er al in stond moet deze regels dus gaan uitleggen aan het andere team. Ik hoop met deze werkvorm leuke en creatieve dingen te gaan zien, met daarnaast een plezierige en samenwerkende klas!	- Klassikaal bij elkaar voor het bord na het opbouwen. - Uitleg over de spellen en het reguleren ervan. - Teams verdelen over de spellen en aan de slag. - Eventueel geblesseerde leerlingen scheidsrechter laten zijn! - Als er een kant klaar is daar even helpen aansturen. - Tijdens de eerste wissel even tips en complimenten geven en dan weer aan de slag. - Teams helpen waar nodig. - Afronden en opruimen	- <i>Ik verwacht dat er een verschil komt in enthousiaste en minder enthousiaste leerlingen.</i> - <i>Ik verwacht dat sommige leerlingen heel hard kunnen gooien met de bal.</i> - <i>het kan gebeuren dat beide teams niks weten om te veranderen of toe te voegen.</i>	- <i>Hier krijg je eigenlijk altijd wel mee te maken, maar ik hoop dat doordat ze zelf de regels mogen maken en aanpassen ze het spelletje voor iedereen leuk maken. Lukt dat niet? Kan ik als docent dit natuurlijk aansturen.</i> - <i>Op een positieve manier aanspreken en vragen naar het gevoel van veiligheid van de tegenstander. Kan hier iets op bedacht worden zodat beide kampen tevreden zijn?</i> - <i>Ik zorg dat ik als docent hier alert voor ben en help ze a.d.h.v. vragen op weg. Een direct antwoord ga ik ze niet zomaar geven.</i>
-------------------	--	---	--	---

Naam student: Pim Goossens
 Klas: HV1H
 FSH-stagedocent:
 Tijd: 10.30-12.10

School: Markenhage College
 Naam schoolpracticumdocent:
 Datum:
 Aantal leerlingen: 28 J M

Lesvoorbereidingsformulier

Lesopdracht: in termen van het beïnvloeden van bewegingsgedrag

Week 5: les 1 Kleine spelen reguleren:

1. Smashbal
2. Voetballunihockey
3. Badminton
4. Basketbal shootout
5. Stoepranden
6. Tafeltennis

Beginsituatie: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)

- Gedrag: Teaching games
- Inhoud: Kleine spelen reguleren
- Conditie: In de zaal zijn er veel verschillende kleine spelonderdelen opgesteld. Leerlingen maken 2-tallen
- Criteria: De leerlingen zijn nog niet bekend met sommige spellen en zullen dus uitleg nodig hebben.

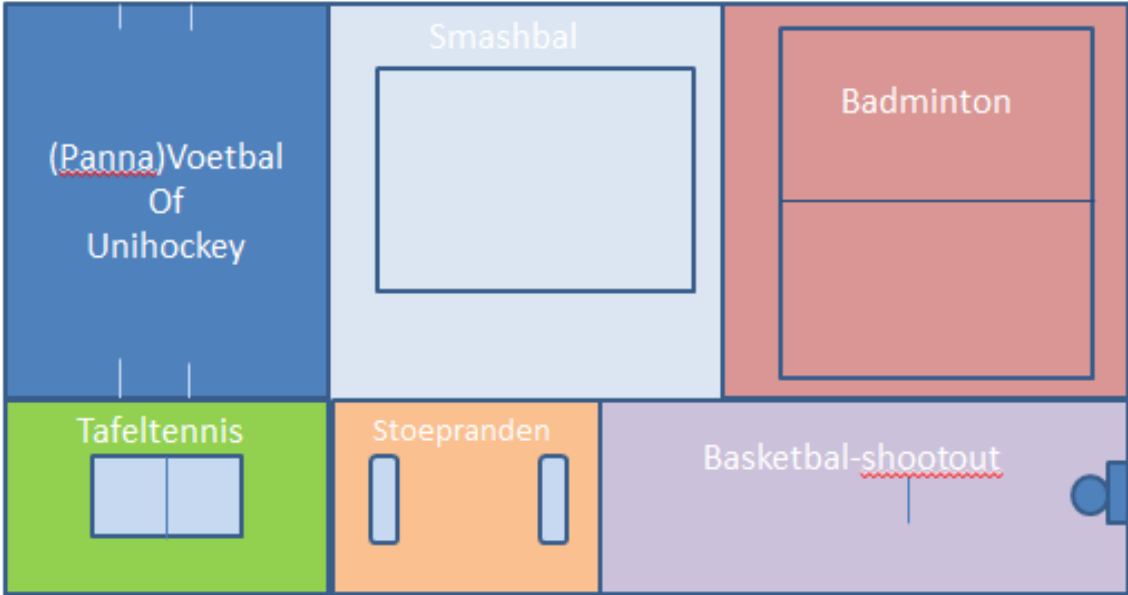
Bewegen regelen: De leerlingen zijn al 4 weken bezig met samenwerken en samen leren reguleren van spellen en sporten.

Doelstelling: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)

- Gedrag: Teaching games
- Inhoud: Kleine spelen reguleren
- Conditie: In de zaal zijn er veel verschillende kleine spelonderdelen opgesteld. Leerlingen maken 2-tallen
- Criteria: De leerlingen hebben kennis gemaakt met sommige kleine spelonderdelen en zijn aan de slag gegaan met het verbeteren van hun kwaliteiten binnen deze onderdelen.

Bewegen regelen: De leerlingen zijn aan het einde van de les in staat om zelfstandig kleine spelen te reguleren met , regels en de toernooivormen.

Er wordt gewerkt aan alle sleutelbegrippen van samenwerkend leren: Positieve wederzijdse afhankelijkheid, individuele verantwoordelijkheid, directe interactie, samenwerkingsvaardigheden en de evaluatie van het groepsproces.

Organisatie: de gekozen werkorganisaties tekenen voor onderwijsleermiddelen, leerlingen en leerkracht	Materiaallijst: per onderdeel aangeven aard en aantal van de onderwijsleermiddelen
 The diagram shows a rectangular room divided into six colored stations, each with specific equipment icons: (Panna)Voetbal Of Unihockey (Blue): Two vertical lines at the top. Smashbal (Light Blue): A rectangular table icon. Badminton (Red): Two rectangular rackets and a shuttlecock icon. Tafeltennis (Green): A rectangular table and two chairs icon. Stoepranden (Orange): Two rectangular stools icon. Basketbal-shootout (Purple): A basketball hoop and ball icon.	- 2 doeltjes - Voetbal - 4 unihockey sticks met bal - Tafeltennistafel - 4 batjes en balletje - 2 kastdeksels - 3 volleyballen - Pylonnen - Basketbal - Flubber - Badmintonnet, rackets en shutje - Whiteboard

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm:	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
10 min	<i>Opstart:</i> nadat iedereen omgekleed is en bij elkaar is komen zitten volgt de instructie over wat we in dit lesuur gaan doen. Na de uitleg wordt er samen opgebouwd en wordt de klas in tweetallen verdeeld, dit wordt zelfstandig gedaan. Hierna volgt de uitleg van de , het reguleren en de toernooivorm.	- <i>Uitleg over dit lesuur</i> - <i>Hoe gaan we dit doen?</i> - <i>Organisatietekening op whiteboard</i> - <i>Alle leerlingen laten opbouwen</i> - <i>Aansturen als dit niet lukt.</i> - <i>Groepen verdeling</i> - <i>Uitleg kleine spelen</i> - <i>Aan de slag</i>	- <i>Sommige leerlingen helpen niet mij met opbouwen.</i> - <i>Oneven getal leerlingen</i>	- Deze leerlingen erop aanspreken en een specifieke taak geven. - 1 drietal kan ook prima.

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm:	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
-------------------	--------------------------------------	-------------	------------------	-------------

50min.	Kleine spelen regulatie toernooi: De leerlingen gaan nadat ze weten wat voor onderdelen er allemaal zijn andere tweetallen uitdagen voor een bepaald spel. Bij het spel aangekomen moeten ze zelf het spel gaan reguleren om het speelbaar te maken. - Denk aan regels verzinnen, aanpassen zodat het een eerlijk partijtje wordt. - Nieuwe dingen bedenken. Een regel telt alleen als beide partijen ermee instemmen! Elk onderdeel wordt gespeeld tot maximaal 5 punten. Zijn de 2 tweetallen klaar? Alles netjes terugleggen, 1 punt achter jullie naam zetten op het whiteboard en een nieuw tweetal uitdagen voor een nieuw spel. Niet 2x hetzelfde tweetal uitdagen en niet 2x hetzelfde spel doen achter elkaar.	- Whiteboard tweetallen opschrijven - Korte uitleg nog over het beginnen en afronden van een spel. - Aan de slag! - Tussendoor kijken en vragen wat voor regels er bedacht worden en of iedereen tevreden is over de manier van spelen. - Tussendoor stilleggen en vragen hoe het gaat bij sommigen en wat er bij deze les belangrijk is kijkend naar de afgelopen 4 weken. - Bijna tijd? - Afronden, scores bekijken en opruimen met zijn allen.	- <i>Sommige leerlingen vergeten de hoofdgedachte van het reguleren. Het zoeken naar fairplay en regels aanpassen.</i> - <i>Leerlingen vinden het lastig om regels te bedenken.</i> - Leerlingen zijn goed en enthousiast bezig met de kleine spelen	- <i>Deze leerlingen hierop aanspreken en erop attenderen waar we ook alweer mee bezig waren.</i> - Leerlingen vragenderwijs helpen richting nieuwe ideeën en regels. - Vooral deze leerlingen complimenteren en aantonen dat dit is wat je wilt zien!
--------	--	---	--	--

Naam student: Pim Goossens
 Klas: HV1H
 FSH-stagedocent:
 Tijd: 10.30-12.10

School: Markenhage College
 Naam schoolpracticumdocent:
 Datum:
 Aantal leerlingen: 28 J M

Lesvoorbereidingsformulier

Lesopdracht: in termen van het beïnvloeden van bewegingsgedrag

Week 6: Laatste interventie les: Test zelfstandig regulerend kleine spelen toernooi!

Kleine spelen toernooi:

1. Squash (terugslagspelen)
2. Voetballunihockey (doelspelen)
3. Badminton (terugslagspelen)
4. Basketbal shootout (mikspelen)
5. Stoepranden (Mikspelen)
6. Minitennis (terugslagspelen)

Beginsituatie: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)

- Gedrag: Teaching games
- Inhoud: Kleine spelen reguleren
- Conditie: In de zaal zijn er veel verschillende kleine spelonderdelen opgesteld. Leerlingen maken 2-tallen
- Criteria: De leerlingen zijn bekend met de spellen en de werkvorm. Bij de uitvoering ervan is het niveau verschil nog erg hoog.

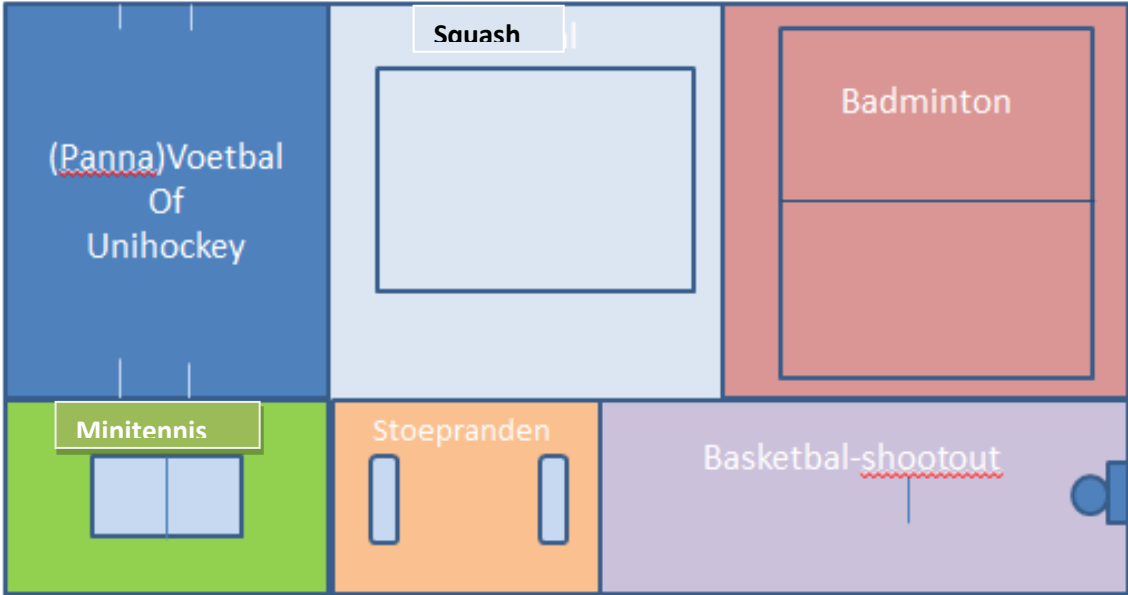
Bewegen regelen: De leerlingen zijn al 5 weken bezig met samenwerken en samen leren reguleren van spellen en sporten.

Doelstelling: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)

- Gedrag: Teaching games
- Inhoud: Kleine spelen reguleren
- Conditie: In de zaal zijn er veel verschillende kleine spelonderdelen opgesteld. Leerlingen maken 2-tallen
- Criteria: De leerlingen zijn aan de slag gegaan met het verbeteren van hun kwaliteiten binnen deze spelonderdelen.

Bewegen regelen: De leerlingen hebben aan het einde van de les zelfstandig het kleine spelen toernooi uitgevoerd.

Er wordt gewerkt aan alle sleutelbegrippen van samenwerkend leren: Positieve wederzijdse afhankelijkheid, individuele verantwoordelijkheid, directe interactie, samenwerkingsvaardigheden en de evaluatie van het groepsproces.

Organisatie: de gekozen werkorganisaties tekenen voor onderwijsleermiddelen, leerlingen en leerkracht	Materiaallijst: per onderdeel aangeven aard en aantal van de onderwijsleermiddelen
 The diagram shows a rectangular sports hall divided into six colored rectangular zones, each representing a different sport or activity. The zones are arranged in two rows. The top row contains three zones: a large blue zone on the left labeled '(Panna)Voetbal Of Unihockey' with two vertical lines above it; a medium light blue zone in the center labeled 'Squash' with a smaller light blue rectangle inside and a vertical line to its right; and a large red zone on the right labeled 'Badminton' with a smaller red rectangle inside. The bottom row contains three zones: a green zone on the left labeled 'Minitennis' with a small green rectangle containing two smaller blue rectangles above it; an orange zone in the center labeled 'Stoepranden' with two small blue rectangles inside; and a purple zone on the right labeled 'Basketbal-shootout' with a blue circle and a small blue rectangle on its right side.	- 2 doeltjes - Voetbal - 4 unihockey sticks met bal - 4 Minitennis rackets - Tennisbal - 2 kastdeksels - 3 volleyballen - Pylonnen - Basketbal - Flubber - Badmintonnet, rackets en shutje - Whiteboard

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm:	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
10 min	<i>Opstart:</i> nadat iedereen omgekleed is en bij elkaar is komen zitten volgt de instructie over wat we in dit lesuur gaan doen. Na de uitleg wordt er samen opgebouwd en wordt de klas in tweetallen verdeeld, dit wordt zelfstandig gedaan. Hierna volgt de uitleg van de les:	- <i>Uitleg over dit lesuur</i> - <i>Hoe gaan we dit doen?</i> - <i>Organisatietekening op whiteboard</i> - <i>Alle leerlingen laten opbouwen</i> - <i>Aansturen als dit niet lukt.</i> - <i>Uitleg zelfstandig kleine spelen toernooi</i> - <i>Aan de slag</i>	- <i>Sommige leerlingen helpen niet mij met opbouwen.</i> - <i>Oneven getal leerlingen</i>	- Deze leerlingen erop aanspreken en een specifieke taak geven. - 1 drietal kan ook prima.

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm:	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
-------------------	--------------------------------------	-------------	------------------	-------------

50min.	Kleine spelen regulatie toernooi: De leerlingen gaan nadat ze weten wat voor onderdelen er allemaal zijn andere tweetallen uitdagen voor een bepaald spel. Bij het spel aangekomen moeten ze zelf het spel gaan reguleren om het speelbaar te maken. - Denk aan regels verzinnen, aanpassen zodat het een eerlijk partijtje wordt. - Nieuwe dingen bedenken. Een regel telt alleen als beide partijen ermee instemmen! Elk onderdeel wordt gespeeld tot maximaal 5 punten. Zijn de 2 tweetallen klaar? Alles netjes terugleggen, 1 punt achter jullie naam zetten op het whiteboard en een nieuw tweetal uitdagen voor een nieuw spel. Niet 2x hetzelfde tweetal uitdagen en niet 2x hetzelfde spel doen achter elkaar. <i>De gehele werkvorm is hetzelfde als die van vorige week. Alleen wordt er vandaag naast de opening en de afsluiting door de docent verder niks gestuurd.</i> <i>De leerlingen moeten zelfstandig aan de slag met tweetallen maken, elkaar uitdagen, regels bedenken en veranderen en het toernooi goed laten verlopen.</i>	- Whiteboard tweetallen opschrijven - Korte uitleg nog over het beginnen en afronden van een spel. - Aan de slag! - Tussendoor kijken en vragen wat voor regels er bedacht worden en of iedereen tevreden is over de manier van spelen. - Tussendoor stilleggen en vragen hoe het gaat bij sommigen en wat er bij deze les belangrijk is kijkend naar de afgelopen 4 weken. - Bijna tijd? - Afronden, scores bekijken en opruimen met zijn allen. - Om af te sluiten bespreken we het zelfregulerend kleine spelen toernooi met z'n alle. Hierbij blikken we weer terug naar de besprekingen over hoe samenwerken in elkaar steekt en wat daar allemaal bij hoort.	- <i>Sommige leerlingen vergeten de hoofdgedachte van het reguleren. Het zoeken naar fairplay en regels aanpassen.</i> - <i>Leerlingen vinden het lastig om regels te bedenken.</i> - Leerlingen zijn goed en enthousiast bezig met de kleine spelen	- <i>Deze leerlingen hierop aanspreken en erop attenderen waar we ook alweer mee bezig waren.</i> - Leerlingen vragenderwijs helpen richting nieuwe ideeën en regels. - Vooral deze leerlingen complimenteren en aantonen dat dit is wat je wilt zien!
--------	---	---	--	--

Bijlage I.VIII Logboek interventiegroep HV1H

Datum:

Opmerkingen/Verstorende factoren:

Voormetingen

26-02-2018

5^e lesuur

- Twee afwezigen tijdens deze les, er waren 26 leerlingen.
- Er hebben 16 leerlingen de vragenlijsten in kunnen vullen, de rest kan morgen.
- De les verliep prima. Er waren verder geen verstorende factoren.
- De gehele les is gefilmd. Het filmfragment zal door de stagebegeleider en de stagiaire bekeken en geturfd worden op externaliserend gedrag a.d.h.v. de observatiekaart.

27-02-2018

3^e en 4^e lesuur

- De klas was compleet vandaag. Er waren 28 leerlingen
- De overige 14 leerlingen hebben de vragenlijsten kunnen invullen dus de voormeting is bij de interventiegroep is afgerond.

Interventies:

06-03-2018

3e en 4e lesuur

- Geen afwezigen vandaag.
- Eerste interventie les is goed verlopen, introductie in het samenwerken gedaan a.d.h.v. samenwerkingsbanen. De groepssamenstellingen voelden goed aan.

13-03-2018

3e en 4e lesuur

- Eén afwezige vandaag.
- Met het leren samen reguleren een start gemaakt binnen doelspelen. De leerlingen waren enthousiast over de onderdelen en vonden het leuk om zelf regels toe te passen of te verzinnen.
- Kanttekening was wel dat het competitieve verband nog erg hoog ligt bij partijtjes in de vorm van doelspelen. Een beetje tegenstrijdig af en toe vandaag kijkend naar 'samenwerkend leren' omdat ze natuurlijk tijdens het spelen niet samenwerken met de tegenstanders.
- Algeheel, een oké les!

20-03-2018

3e en 4e lesuur

- Geen afwezigen vandaag
- De derde interventie les was een goede les! De leerlingen waren enthousiast over sporten die ze nog niet in de gymles hadden gehad zoals mini tennis, normaal en groot tafeltennis. Ze waren veel in interactie met elkaar bezig om de spellen zo leuk en uitdagend mogelijk te maken.
- Wel maakt dit soort werkvormen door het zelfregulerende aspect de lessen soms wat rommeliger dan normaal. Of dit kwetsbaar is voor het samenwerken en klassenklimaat durf ik nu nog niet te zeggen.

27-03-2018

3^e en 4^e lesuur

- Drie afwezigen vandaag. Twee van de afwezige leerlingen zijn vaak drukke leerlingen, benieuwd of dat een ander effect heeft.
- Vandaag zelfregulerende trefbalspelen gedaan. De klas een keer verdeeld tussen jongens en meisjes. Dit pakte erg goed uit! De jongens konden lekker hun ding doen en wat wilder en harder spelen voor zover kon en de meiden hoefden zich niet meer te verstoppen tijdens het trefballen. Fijne les om als docent te zien!
- Dit bevordert hopelijk ook de onderlinge relaties tussen jongens en tussen meisjes.

03-04-2018
3e en 4e lesuur

- Eén afwezige vandaag.
- Vandaag zijn ze aan de slag gegaan met allerlei kleine spelen die ze de afgelopen 4 weken hebben gedaan. Ze moesten tijdens deze les weer alles zelf reguleren op het gebied van regels bedenken samen met de tegenstander en de teamgenoten. Het was nogmaals af en toe wat chaotisch door de grote hoeveelheid leerlingen maar heb mooie dingen gezien tussen leerlingen onderling.
- Kanttekening: ook weer hier kunnen sommige leerlingen af en toe moeilijk afstappen van het competitieve verband met de tegenstander. Samenwerken met de teamgenoten en regels bedenken gaat goed alleen vinden sommige het lastig om eerlijk en sportief te blijven. Goede leerlessen vandaag!

10-04-2018
3^e en 4^e lesuur

- Geen afwezige vandaag.
- Vandaag was de laatste interventie les. Hiervoor kregen de leerlingen een SAMEN LEREN REGULEREN TEST. De docent zorgde er aan het begin voor dat alles klaarstond en gaf een korte instructie over de lesinhoud en benadrukte de samenwerking afgelopen weken. De leerlingen moesten vandaag alles zelf regelen. Van tweetallen, naar regels, afspraken en de puntentelling. De docent greep alleen in bij noodgevallen.
- Prachtig om dit langs de kant te zien als gymdocent. Hoe leerlingen in staat kunnen zijn om op een hele chaotische manier iets voor elkaar te krijgen en toch onderling redelijk goed samen te werken. De docent is tevreden over deze eind les en is benieuwd hoe de resultaten zullen zijn in de nameting.

Nametingen
16-04-2018

- Eén afwezige vandaag.
- Enkel uurtje vandaag waarin we verder zijn gegaan met volleybal. Deze les is gefilmd voor de nameting en verliep normaal. Af en toe wat streng geweest op een aantal leerlingen maar verder prima.

17-04-2018

- Geen afwezigen vandaag.
- Tijdens dit blokkuur zijn alle vragenlijsten voor deze klas ingevuld! Erg fijn. Mede door de stagebegeleider die telkens twee leerlingen tegelijk op twee computers klaar kon zetten. De lesinhoud was niet relevant en de les verliep gewoon prima zonder enige onenigheden.

Bijlage I.IX Logboek Controlegroep MH1E

Datum: **Opmerkingen/Verstorende factoren:**

Voormetingen

27-02-2018

5^e en 6^e lesuur

- Alle leerlingen waren vandaag aanwezig.
- Alle leerlingen hebben de vragenlijsten in kunnen vullen.

02-03-2018

4^e lesuur

- Geen opmerkingen voor dit lesuur.
- Dit lesuur is er gefilmd voor de observaties die plaats gaan vinden voor de voormeting.

Nametingen

17-04-2018

5^e en 6^e lesuur

- Twee afwezige leerlingen vandaag.
- De rest van de klas heeft de vragenlijsten in kunnen vullen.

20-04-2018

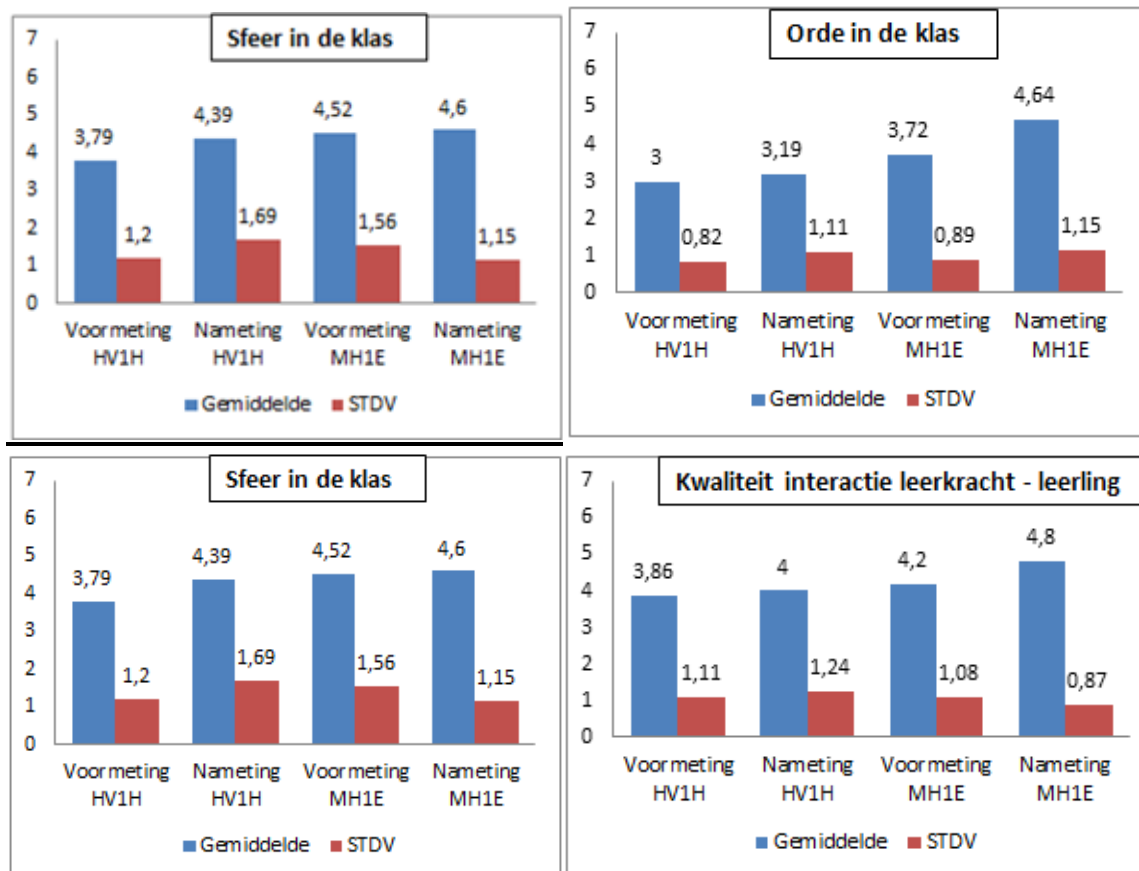
4^e lesuur

- De overige twee leerlingen hebben vandaag de vragenlijsten in kunnen vullen.
- Dit lesuur is er gefilmd voor de observaties die plaats gaan vinden voor de nameting.

Bijlage II: Onderzoek data

Bijlage II.I Resultaten

Klimaatschaal:

Effectgrootte meetinstrument klimaatschaal:

	Interventiegroep		Controlegroep	
	Voormeting	Nameting	Voormeting	Nameting
Gemiddelde dimensies	3,51	3,86	3,98	4,46
Gemiddelde Standaarddeviatie	1,0125	1,3925	1,1125	0,9825
Groepsgrootte	28	28	27	27
Effectgrootte	-0,12			

Sociogrammen:

Sociogrammen	Aantal keer gekozen:	
HV1H	Voormeting	Nameting
	112	127
	122	133
1	116	85
0	74	124
MH1E	Voormeting	Nameting
	86	96
	37	46
1	98	75
0	34	36
	Werken graag samen binnen de les LO	
	Werken niet graag samen binnen de les LO	
1	Werken graag samen buiten de les LO	
0	Werken niet graag samen buiten de les LO	

<i>Leerling 3</i>	Voormeting	Nameting
	1	1
	11	13
1	3	0
0	9	13

HV1H: Voormeting

HV1H: Nameting

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
1			0	0	0	0			0		0	1		0	0	0	0		0	0	1	0	1		0		0	0
2				0		1			1		0	1		0	0	0	0	1		0	0	1	1	0		0	1	0
3																			1									
4			0	0		0	0		0	0	1	0		0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5			1						1													1			0	1		
6				1		0		0	0	0		0			0	1	1		0		1	0	1		1	0	0	0
7				0					0	1				1										0	1	0	0	0
8			1			0		0	1						0	0				0				0	0	1	0	1
9			0	0		0	0	0	1		0		0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	1	0	0
10			1		0	1		0	0		0	1		0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0
11			1			0	1								0	1	0						1	0	1	0	0	0
12																				1	1							
13				0				1																				
14																												
15			1			1																				1		1
16						1									0					1	1		0				0	0
17			1	0		1				1															1		0	0
18			0	0		1	0	0			1	0			0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
19																												
20																												
21			1	0		0		0		0		0		0	0	0	0		0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
22			1		0		1			1						0	1		0	0								
23																												
24																												
25																												
26																												
27																												
28																												

Werken graag samen binnen de les LO
 Werken niet graag samen binnen de les LO
 Werken graag samen buiten de les LO
 Werken niet graag samen buiten de les LO

→ Van links naar rechts laat zien met wie de leerling wel en niet graag samenwerkt!

↓ Van onder naar boven laat zien hoe vaak de leerling individueel is gekozen door de rest van de klas!

Nameting HV1H:

Rood: 133
 Groen: 127
 1 85
 0 124

MH1E: Voormeting

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
1						1																					1
2																											
3																											
4			1						1				0			1											0
5			0	1			0	0	0			1								1	1				1		
6			1																	0							
7			1																								
8			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
9																											
10			0																								
11					1																						
12																											
13			1																								
14			1																								
15																											
16																											
17																											
18																											
19																											
20																											
21																											
22																											
23																											
24																											
25																											
26																											
27																											

Werken graag samen binnen de les LO
 Werken niet graag samen binnen de les LO
 Werken graag samen buiten de les LO
 Werken niet graag samen buiten de les LO

→ Van links naar rechts laat zien met wie de leerling wel en niet graag samenwerkt!

↓ Van onder naar boven laat zien hoe vaak de leerling individueel is gekozen door de rest van de klas!

Voormeting MH1E:

Groen 86
 Rood 37
 1 98
 0 34

MH1E: Nameting

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
1																											
2																											
3																											
4																											
5																											
6																											
7																											
8																											
9																											
10																											
11																											
12																											
13																											
14																											
15																											
16																											
17																											
18																											
19																											
20																											
21																											
22																											
23																											
24																											
25																											
26																											
27																											

		Werken graag samen binnen de les LO
1		Werken niet graag samen binnen de les LO
0		Werken graag samen buiten de les LO
		Werken niet graag samen buiten de les LO

→ Van links naar rechts laat zien met wie de leerling wel en niet graag samenwerkt!

↓ Van onder naar boven laat zien hoe vaak de leerling individueel is gekozen door de rest van de klas!

Nameting MH1E:	
Groen	96
Rood	46
1	75
0	36

Observatiekaart externaliserend probleemgedrag:

Tabel 5. Resultaten van de observaties van de twee observatoren bij de voor-en nameting. Groen is een positieve verandering, rood een negatieve verandering en wit is hetzelfde gebleven.

Interventiegroep: HV1H	Observant 1.		Observant 2.	
	Voormeting	Nameting	Voormeting	Nameting
Leerling X stoort andere leerling	6	5	6	5
Leerling X luistert niet naar de docent	22	18	20	13
Leerling X roept door de zaal	24	19	21	18
Leerling X maakt ongebruikelijke geluiden	7	5	8	7
Leerling X gilt door de zaal	14	14	19	14
Leerling x loopt weg	0	0	0	0
Leerling X zit te wiebelen op de bank	5	4	3	5
Leerling X praat voor zijn beurt	2	3	2	2
Leerling X is brutaal richting anderen	4	4	5	4
Leerling X verzet zich tegen gestelde regels	4	2	4	2
Leerling X zeurt	4	5	4	3
Leerling X intimideert andere leerling	5	2	3	1
Leerling X maakt ruzie met andere leerling	3	1	5	2
Leerling X vernederd andere leerling	4	1	2	2
Leerling X wordt boos	1	0	1	3
Leerling X gooit met spullen of maakt ze kapot	0	2	0	0
Leerling X slaat andere leerling	2	1	2	2
Leerling X schopt andere leerling	5	3	4	1
Leerling X knijpt andere leerling	0	1	0	0
Leerling X vloekt	3	3	5	2
Leerling X scheld tegen een andere leerling	2	0	2	0
Leerling X scheld (niet tegen een andere leerling)	2	2	2	3
Leerling X bedreigt een andere leerling	0	0	0	0

Tabel 6. Resultaten van de observaties van de twee observatoren bij de voor- en nameting. Groen is een positieve verandering, rood een negatieve verandering en wit is hetzelfde gebleven.

<u>Controlegroep: MH1E</u>	Observant 1.		Observant 2.	
Observatie categorie	Voormeting	Nameting	Voormeting	Nameting
Leerling X stoort andere leerling	7	10	9	7
Leerling X luistert niet naar de docent	14	10	12	10
Leerling X roept door de zaal	19	15	17	13
Leerling X maakt ongebruikelijke geluiden	3	2	3	2
Leerling X gilt door de zaal	12	7	14	10
Leerling x loopt weg	1	0	1	0
Leerling X zit te wiebelen op de bank	2	4	2	2
Leerling X praat voor zijn beurt	4	3	4	3
Leerling X is brutaal richting anderen	4	2	3	2
Leerling X verzet zich tegen gestelde regels	3	3	2	0
Leerling X zeurt	2	2	5	5
Leerling X intimideert andere leerling	0	0	0	0
Leerling X maakt ruzie met andere leerling	1	3	1	1
Leerling X vernederd andere leerling	0	0	0	0
Leerling X wordt boos	2	3	2	2
Leerling X gooit met spullen of maakt ze kapot	0	1	2	0
Leerling X slaat andere leerling	0	0	0	1
Leerling X schopt andere leerling	1	0	1	0
Leerling X knijpt andere leerling	0	0	0	0
Leerling X vloekt	3	2	5	2
Leerling X scheld tegen een andere leerling	0	0	0	0
Leerling X scheld (niet tegen een andere leerling)	2	2	2	1
Leerling X bedreigt een andere leerling	0	0	0	0

Turflijsten externaliserend probleemgedrag

HV1H voormeting (door student Pim Goossens):

Externaliserend probleemgedrag		Turflijst
Onaandachtig	Leerling X stoort andere leerling	
	Leerling X luistert niet naar de docent	
Impulsief	Leerling X roept door de zaal	
	Leerling X maakt ongebruikelijke geluiden	
	Leerling X gilt door de zaal	
	Leerling x loopt weg	
Overactief	Leerling X zit te wiebelen op de bank	
	Leerling X praat voor zijn beurt	
Vijandig	Leerling X is brutaal richting anderen	
	Leerling X verzet zich tegen gestelde regels	
	Leerling X zeurt	
	Leerling X intimideert andere leerling	
	Leerling X maakt ruzie met andere leerling	
	Leerling X vernederd andere leerling	
Agressief (fysiek)	Leerling X wordt boos	
	Leerling X gooit met spullen of maakt ze kapot	
	Leerling X slaat andere leerling	
	Leerling X schopt andere leerling	
	Leerling X knijpt andere leerling	
Agressief (verbaal)	Leerling X vloekt	
	Leerling X scheld tegen een andere leerling	
	Leerling X scheld (niet tegen een andere leerling)	
	Leerling X bedreigt een andere leerling	

HV1H voormeting (door stagebegeleider Marloes van der Kallen:

Externaliserend probleemgedrag		Turflijst
Onaandachtig	Leerling X stoort andere leerling	
	Leerling X luistert niet naar de docent	
Impulsief	Leerling X roept door de zaal	
	Leerling X maakt ongebruikelijke geluiden	
	Leerling X gilt door de zaal	
	Leerling x loopt weg	
Overactief	Leerling X zit te wiebelen op de bank	
	Leerling X praat voor zijn beurt	
Vijandig	Leerling X is brutaal richting anderen	
	Leerling X verzet zich tegen gestelde regels	
	Leerling X zeurt	
	Leerling X intimideert andere leerling	
	Leerling X maakt ruzie met andere leerling	
	Leerling X vernederd andere leerling	
Agressief (fysiek)	Leerling X wordt boos	
	Leerling X gooit met spullen of maakt ze kapot	
	Leerling X slaat andere leerling	
	Leerling X schopt andere leerling	
	Leerling X knijpt andere leerling	
Agressief (verbaal)	Leerling X vloekt	
	Leerling X scheld tegen een andere leerling	
	Leerling X scheld (niet tegen een andere leerling)	
	Leerling X bedreigt een andere leerling	

HV1H nameting (door student Pim Goossens):

Externaliserend probleemgedrag		Turflijst
Onaandachtig	Leerling X stoort andere leerling	
	Leerling X luistert niet naar de docent	
Impulsief	Leerling X roept door de zaal	
	Leerling X maakt ongebruikelijke geluiden	
	Leerling X gilt door de zaal	
	Leerling x loopt weg	
Overactief	Leerling X zit te wiebelen op de bank	
	Leerling X praat voor zijn beurt	
Vijandig	Leerling X is brutaal richting anderen	
	Leerling X verzet zich tegen gestelde regels	
	Leerling X zeurt	
	Leerling X intimideert andere leerling	
	Leerling X maakt ruzie met andere leerling	
	Leerling X vernederd andere leerling	
Agressief (fysiek)	Leerling X wordt boos	
	Leerling X gooit met spullen of maakt ze kapot	
	Leerling X slaat andere leerling	
	Leerling X schopt andere leerling	
	Leerling X knijpt andere leerling	
Agressief (verbaal)	Leerling X vloekt	
	Leerling X scheld tegen een andere leerling	
	Leerling X scheld (niet tegen een andere leerling)	
	Leerling X bedreigt een andere leerling	

HV1H nameting (Door stagebegeleider Marloes van der Kallen):

Externaliserend probleemgedrag		Turflijst
Onaandachtig	Leerling X stoort andere leerling	
	Leerling X luistert niet naar de docent	
Impulsief	Leerling X roept door de zaal	
	Leerling X maakt ongebruikelijke geluiden	
	Leerling X gilt door de zaal	
	Leerling x loopt weg	
Overactief	Leerling X zit te wiebelen op de bank	
	Leerling X praat voor zijn beurt	
Vijandig	Leerling X is brutaal richting anderen	
	Leerling X verzet zich tegen gestelde regels	
	Leerling X zeurt	
	Leerling X intimideert andere leerling	
	Leerling X maakt ruzie met andere leerling	
	Leerling X vernederd andere leerling	
Agressief (fysiek)	Leerling X wordt boos	
	Leerling X gooit met spullen of maakt ze kapot	
	Leerling X slaat andere leerling	
	Leerling X schopt andere leerling	
	Leerling X knijpt andere leerling	
Agressief (verbaal)	Leerling X vloekt	
	Leerling X scheld tegen een andere leerling	
	Leerling X scheld (niet tegen een andere leerling)	
	Leerling X bedreigt een andere leerling	

MH1E voormeting (door student Pim Goossens):

Externaliserend probleemgedrag		Turflijst
Onaandachtig	Leerling X stoort andere leerling	
	Leerling X luistert niet naar de docent	
Impulsief	Leerling X roept door de zaal	
	Leerling X maakt ongebruikelijke geluiden	
	Leerling X gilt door de zaal	
	Leerling x loopt weg	
Overactief	Leerling X zit te wiebelen op de bank	
	Leerling X praat voor zijn beurt	
Vijandig	Leerling X is brutaal richting anderen	
	Leerling X verzet zich tegen gestelde regels	
	Leerling X zeurt	
	Leerling X intimideert andere leerling	
	Leerling X maakt ruzie met andere leerling	
	Leerling X vernederd andere leerling	
Agressief (fysiek)	Leerling X wordt boos	
	Leerling X gooit met spullen of maakt ze kapot	
	Leerling X slaat andere leerling	
	Leerling X schopt andere leerling	
	Leerling X knijpt andere leerling	
Agressief (verbaal)	Leerling X vloekt	
	Leerling X scheld tegen een andere leerling	
	Leerling X scheld (niet tegen een andere leerling)	
	Leerling X bedreigt een andere leerling	

MH1E voormeting (door stagebegeleider Marloes van der Kallen):

Externaliserend probleemgedrag		Turflijst
Onaandachtig	Leerling X stoort andere leerling	
	Leerling X luistert niet naar de docent	
Impulsief	Leerling X roept door de zaal	
	Leerling X maakt ongebruikelijke geluiden	
	Leerling X gilt door de zaal	
	Leerling x loopt weg	
Overactief	Leerling X zit te wiebelen op de bank	
	Leerling X praat voor zijn beurt	
Vijandig	Leerling X is brutaal richting anderen	
	Leerling X verzet zich tegen gestelde regels	
	Leerling X zeurt	
	Leerling X intimideert andere leerling	
	Leerling X maakt ruzie met andere leerling	
	Leerling X vernederd andere leerling	
Agressief (fysiek)	Leerling X wordt boos	
	Leerling X gooit met spullen of maakt ze kapot	
	Leerling X slaat andere leerling	
	Leerling X schopt andere leerling	
	Leerling X knijpt andere leerling	
Agressief (verbaal)	Leerling X vloekt	
	Leerling X scheld tegen een andere leerling	
	Leerling X scheld (niet tegen een andere leerling)	
	Leerling X bedreigt een andere leerling	

MH1E nameting (door student Pim Goossens):

Externaliserend probleemgedrag		Turflijst
Onaandachtig	Leerling X stoort andere leerling	
	Leerling X luistert niet naar de docent	
Impulsief	Leerling X roept door de zaal	
	Leerling X maakt ongebruikelijke geluiden	
	Leerling X gilt door de zaal	
	Leerling x loopt weg	
Overactief	Leerling X zit te wiebelen op de bank	
	Leerling X praat voor zijn beurt	
Vijandig	Leerling X is brutaal richting anderen	
	Leerling X verzet zich tegen gestelde regels	
	Leerling X zeurt	
	Leerling X intimideert andere leerling	
	Leerling X maakt ruzie met andere leerling	
	Leerling X vernederd andere leerling	
Agressief (fysiek)	Leerling X wordt boos	
	Leerling X gooit met spullen of maakt ze kapot	
	Leerling X slaat andere leerling	
	Leerling X schopt andere leerling	
	Leerling X knijpt andere leerling	
Agressief (verbaal)	Leerling X vloekt	
	Leerling X scheld tegen een andere leerling	
	Leerling X scheld (niet tegen een andere leerling)	
	Leerling X bedreigt een andere leerling	

MH1E nameting (door stagebegeleider Marloes van der Kallen):

Externaliserend probleemgedrag		Turflijst
Onaandachtig	Leerling X stoort andere leerling	
	Leerling X luistert niet naar de docent	
Impulsief	Leerling X roept door de zaal	
	Leerling X maakt ongebruikelijke geluiden	
	Leerling X gilt door de zaal	
	Leerling x loopt weg	
Overactief	Leerling X zit te wiebelen op de bank	
	Leerling X praat voor zijn beurt	
Vijandig	Leerling X is brutaal richting anderen	
	Leerling X verzet zich tegen gestelde regels	
	Leerling X zeurt	
	Leerling X intimideert andere leerling	
	Leerling X maakt ruzie met andere leerling	
	Leerling X vernederd andere leerling	
Agressief (fysiek)	Leerling X wordt boos	
	Leerling X gooit met spullen of maakt ze kapot	
	Leerling X slaat andere leerling	
	Leerling X schopt andere leerling	
	Leerling X knijpt andere leerling	
Agressief (verbaal)	Leerling X vloekt	
	Leerling X scheld tegen een andere leerling	
	Leerling X scheld (niet tegen een andere leerling)	
	Leerling X bedreigt een andere leerling	

Bijlage III Reflectieverslag

Hieronder staat een sterkte- en zwakteanalyse per competentie met daarbij de ontwikkeling die ik hebt doorgemaakt.

Interpersoonlijk competent

- Drukt complexe vraagstukken helder, eenduidig en gestructureerd uit en weet deze naar verwachtingen/doelen te vertalen.
- Wisselt kennis en expertise uit met anderen.

Dankzij eerdere leerarrangementen in de afgelopen 3 leerjaren hebben we deels al wel een beeld gekregen van het schrijven van een artikel in de taal van de wetenschap. Maar bij het praktijk onderzoek komt hier nog wel wat meer bij kijken. Elk detail van het onderzoek moet doordacht en besproken worden want dat is erg van belang voor de samenhang van het hele artikel. Dit zorgde er voor dat stukken tekst meerdere malen herschreven moesten worden, waar je dit normaal maar hooguit één keer doet. Het vergde daarom veel tijd om alles goed uit te werken maar werd goed ondersteunt in de werkcolleges en daar was ik erg blij mee. Echter doordat er zoveel tijd en energie ingestoken wordt blijft het wel beter hangen en heb ik mezelf stappen zien maken op het gebied van praktijkonderzoek. Daarbij heb ik veel gehad aan het uitwisselen van kennis en expertise met klasgenoten en mijn po-groepje. Zo heb ik vaak met hen overlegd hoe de stand van zaken was binnen ons PO traject en hebben we elkaar regelmatig feedback kunnen geven. Door elkaars sterke punten binnen het PO te gebruiken gaat het niveau van alle artikelen ook omhoog. Evaluatie en feedbackmomenten zijn voor mij altijd als er prettig ervaren. Daarnaast heb ik ook kennis en expertise uit kunnen wisselen over de onderwerpen van mijn onderzoek. Ik heb gesprekken gevoerd met mijn stagebegeleiders over de klassen en waar ik voornamelijk op moet letten bij bepaalde dingen, maar ook met de begeleidend docent vanuit de Fontys. Dit heeft mij erg geholpen mijn onderzoek in goede banen te leiden.

Vakinhoudelijk en -didactisch competent

- Ontwikkelt nieuwe producten en innoveert bestaande producten.
- Vertaalt en verantwoordt theoretische en conceptuele grondslagen van toegepast onderzoek naar een product.

Door het bedenken en verantwoorden van de interventielessen heb ik erg veel ervaring opgedaan op het gebied van onderzoek. Hierdoor heb ik een breed beeld gekregen van de mogelijkheden van literatuuronderzoek en wat er allemaal te vinden is en waar. Daarbij kan ik nu met die gevonden literatuur, zelf mijn praktijkexpertise gaan blijven ontwikkelen. Dit is iets wat ik voorheen niet kon of niet wist hoe ik dat op de juiste manier kon doen. Ik heb met dit onderzoek mijn competentie om theoretische en conceptuele grondslagen toe te passen in een product verder ontwikkeld. Ik kan de koppeling van de literatuur naar een verantwoording steeds beter maken en dit toe passen in mijn lessen LO.

Competent in reflectie en ontwikkeling

- Managet reflectie achteraf.
- Werkt op een zelfkritische, planmatige wijze aan zijn eigen ontwikkeling.

Ik heb gedurende het onderzoek vaak geëvalueerd met de leerlingen waarbij de interventies plaatsvonden. Dit was ook nodig om de literatuur te koppelen aan het praktische gedeelte, maar bracht mooie gesprekken te weeg in de klas. Ik heb dit bijgehouden in een logboek. Doordat het praktijkonderzoek een groot product is vergeleken met de andere producten van de opleiding, is het nu wel belangrijk geweest om er op tijd mee te beginnen. De strakke planning vanuit Fontys is daarbij een hulp geweest. Doordat er steeds tussenmomenten waren waarbij je producten in moest leveren, liep ik nooit een te grote achterstand op. Ik mag nog soms wel eerder met mijn verantwoordingen beginnen, maar de deadlines heb ik tot nu toe allen gehaald en daar ben ik trots op.

Vervolgstappen voor mezelf als leerkracht Bewegingsonderwijs zijn bij een volgend onderzoek het groter aanpakken. Dit wil ik gaan bewerkstelligen om volgend jaar de Master Sport en bewegingsonderwijs te gaan doen. Hier komt natuurlijk nog meer werk en tijd bij kijken, maar nu had ik af en toe het gevoel dat het onderzoek zo klein was, dat het niet veel zin had. Een onderzoek heeft natuurlijk altijd wel zin, maar ik denk dat ik in het vervolg meer voldoening haal uit een onderzoek als ik het groter aanpak. Ik zou het onderzoek dan ook wat langer willen laten duren. Verder ben ik benieuwd of ik het masterniveau aankan en ga daar met volle overtuiging aan werken.